



СЪДЪРЖАНИЕ

ПОВТАРЯНЕТО НА КЛАС В СИСТЕМАТА НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНОТО УЧИЛИЩНО ОБРАЗОВАНИЕ В ЕВРОПА: РЕГЛАМЕНТ И СТАТИСТИКА	3
ВЪВЕДЕНИЕ	3
ГЛАВА 1. УСЛОВИЯ ЗА ПРИЕМ В НАЧАЛНИЯ ЕТАП НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНОТО ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ	4
1.1. Критерии за прием	4
1.1.1. Възраст за прием	5
1.1.2. Други критерии за прием	6
1.2. Страни, участващи в процеса на вземане на решение	8
1.3 Гржа за неприетите ученици	12
1.4. Статистически данни	13
ГЛАВА 2. ПОВТАРЯНЕ НА КЛАС В ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ	16
2.1. Действащи регламенти	16
2.2. Критерии за повтаряне на клас	18
2.3. Възможности за наваксване в края на учебната година	21
2.4. Преход от основното към средното образование и повтаряне на клас	22
2.5. Участници в процеса на вземане на решение за повтаряне на клас	23
2.5.1. Роля на участниците от училищните и специализираните среди	23
2.5.2. Роля на родителите	26
2.6. Статистически данни	29
ГЛАВА 3. ПОВТАРЯНЕ НА КЛАС В ПЪРВИЯ ГИМНАЗИАЛЕН ЕТАП НА СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ	34
3.1. Критерии за повтаряне на клас	34
3.1.1. Отсъствие от час, семейно положение и поведение	35
3.1.2. Училищен напредък	36
3.2. Ограничения за повтарянето на клас	38
3.2.1. Възможности за наваксване в края на учебната година	38
3.2.2. Условно преминаване	39
3.2.3. Ограничен брой на повтарянето	39
3.2.4. Насочване към друга училищна форма или смяна на образователната институция като алтернатива на повтарянето	40
3.3. Предприемане на мерки по време на повтарянето на клас	41
3.4. Участници в процеса на вземане на решение относно повтарянето на клас	42
3.4.1. Ролята на образователните специалисти в и извън училище	42
3.4.2. Ролята на родителите	45
3.5. Статистически данни	48
ОСНОВНИ ИЗВОДИ	53
НОВИ ИНФОРМАЦИОННИ ПРОДУКТИ НА НАЦИД	55

Настоящият брой на бюлетина „INFO-свят“ представя пълния текст на публикувания през 2011 г. доклад на европейската образователна мрежа Eurodice „Повтарянето на клас в задължителното образование в Европа: регламенти и статистика“. Проучването се фокусира върху действащото законодателство в страните, участващи в образователната мрежа Eurodice по отношение на повтарянето на учебната година в образователните нива 1 и 2 по международната стандартизирана класификация на образованието (ISCED), които в повечето страни съответстват на задължителното училищно образование.

Изследването се отнася към учебната 2009-2010 година. Сравнителният анализ е изготвен от Изпълнителната агенция за образование, аудиовизия и култура към Eurodice и е базиран на подробните национални доклади за образователните системи на страните.

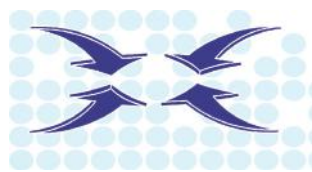
Бюлетинът INFOсвят
се изготвя по материали от реномирани
чуждестранни източници.

Редакционен съвет:
Ваня Грашкина,
Яна Панова, Мария Стоянова,
Юлия Дичева

Отговорен редактор:
Мария Стоянова
Стилов редактор:
Нели Колева

Адрес: бул. "Д-р Г. М. Димитров" № 52 А
1125 София
тел.: 817 38 60
е-mail: requests@nacid.bg

ISSN 1312-473



ПОВТАРЯНЕТО НА КЛАС В СИСТЕМАТА НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНОТО УЧИЛИЩНО ОБРАЗОВАНИЕ В ЕВРОПА: РЕГЛАМЕНТ И СТАТИСТИКА

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящото проучване на европейската образователна мрежа Eurydice изяснява въпросите, свързани с неуспеха и преждевременното напускане на училище в подкрепа на политиката на ЕК за образование и обучение (ЕК 2011)¹. Във всички образователни системи, под една или друга форма, успехът на учениците се оценява през учебната година, като се прилагат различни мерки, помагачи на учениците, които трудно постигат задоволителен успех. В много страни повтарянето на учебната година е възможност за учениците, които въпреки предприетите през годината мерки за подпомагане не са в състояние да постигнат задоволителен напредък. Важно е веднага да се подчертае, че въпросът за преминаването в следващ клас не може да се разглежда отделно от въпросите за образователната среда и традициите във всяка отделна страна. Това обяснява защо честотата, с която страните прибягват до повтаряне на учебната година, и критериите, които се прилагат, могат да варират значително от една държава в друга.

Проучването се фокусира върху действащото законодателство² по отношение на повтарянето на учебната година в основното и в първия гимназиален етап на общото средно образование в страните, участващи в образователната мрежа Eurydice. В повечето страни тези образователни етапи съответстват на периода на задължителното редовно образование. Съществуващите навсякъде разнообразни мерки за подпомагане и за индивидуална помощ на учениците със затруднения в обучението по време на учебната година не са предмет на проучването. Във фокуса на изследването е само преобладаващата система на образование. Това означава, че там, където действат отделни нормативни документи или специфични образователни курсове извън масовото образование за деца със специални образователни потребности или за деца с имигрантски произход, тези случаи не се разглеждат. Този анализ изключва и случаите на ранния прием и бързото напредване в училище на талантливите деца.

Анализът обхваща три важни етапа на задължителното образование. В глава 1 се разглежда достъпът до основно образование. Нормалната възраст за започване на основното образование и индивидуалното за всяко дете време от годината, през което се счита, че то е достигнало тази възраст, варират в отделните образователни системи. В някои страни възрастта не е единствено условие за достъп. Критерии като зрелост и степен на общо развитие на детето също могат да се взимат предвид и да формират факторите, които могат да обяснят отлагането на приема в основното образование. Глави 2 и 3 са съсредоточени върху регламентите, отнасящи се до напредването и преминаването в следващите класове на основното и първия гимназиален етап на средното образование. Двата раздела

¹ Заключение на Съвета от 12 май 2009 г. относно стратегическата рамка за европейско сътрудничество в областта на образованието и обучението („ЕСЕТ 2020 г.“), ОJ C 119, 28.05.2009.

² Националните документи, регулиращи приема на децата в началния етап на образованието и преминаването на учениците през задължителното образование, са изброени в приложения списък на законовите документи.

разглеждат няколко аспекта, свързани с повтарянето. Това са установените критерии, по които се движи процедурата, действащите ограничителни мерки за определяне на броя на повтарянията, осигурените възможности, които да помогнат на учениците да наваксат, и участниците, включени в процеса на взимане на решения. В края на всяка глава се представят наличните статистически данни за броя на учениците, които започват основното си образование късно, и за тези, които повтарят години. Тези данни помагат за по-добро разбиране на различията между отделните страни по отношение на практиката и прилагането на политиките за задържане на учениците в клас. Използвани са статистическите данни на Евростат от 2007-2008 учебна година и на изследването PISA през 2009 г.

Изследването се отнася към учебната 2009-2010 година и обхваща всички страни участнички в европейската образователна мрежа Eurydice. Сравнителният анализ е изготвен от Изпълнителната агенция за образование, аудиоиздания и култура към Eurydice и е базиран на подробните национални доклади за образователните системи на страните. Информацията за анализа е завършена и актуализирана от националните структури по време на утвърждаването на настоящото проучване.

ГЛАВА 1. УСЛОВИЯ ЗА ПРИЕМ В НАЧАЛНИЯ ЕТАП НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНОТО ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

Тази глава е посветена на приемането на деца в основното образование (ISCED 1).

В Европа официалната възраст за започване на задължителното образование се различава в отделните държави. Съществуват и различия по отношение на момента, когато децата трябва да са достигнали официалната възраст за започване на училище. Критерии, различни от възрастта, може да се прилагат при вземане на решение за записване на дете в първата година на началния етап на основното училище и следователно започването на задължителното образование може да се отложи. По този начин по-вероятно е някои деца да започнат първата година от началното училище, когато са с една година по-големи от теоретичната възраст. Ето защо е важно да се разгледа процесът на прием в първата година като част от въпроса за преминаване в по-горен клас.

Първата част на тази глава представя различните критерии, на които детето трябва да отговаря, за да бъде записано в първата година от задължителното образование. Втората част идентифицира лицата, участващи в процеса на вземане на решения за отлагане на приема на едно дете. В третата част се обсъждат грижите за деца, които не са допуснати до първи клас. Четвъртата част представя данни за дела на учениците, които са достигнали възрастта за обучение в началния етап на основното образование, но все още са в институция за предучилищно образование.

За сравнение на различните ситуации, съществуващи в страните, обхванати от мрежата Eurydice, анализът разглежда само официалната възраст, както е определено в разпоредбите. Не се вземат предвид възможностите за ранно започване на начално училище, както и специфичните изисквания за приемане на ученици със специални образователни потребности.

1.1. Критерии за прием

В повечето страни началото на задължителното образование съвпада със започването на началното образование. Почти навсякъде децата, достигнали възрастта на задължителното образование, трябва да са записани в учебно заведение. В някои страни децата трябва да са посещавали институция за предучилищно образование. В Гърция, Кипър, Унгария и Пол-

ша последната година от предучилищното образование е задължителна за всички деца, докато в Латвия и Люксембург са задължителни последните две години. В Дания предучилищният клас (*forberedeklasse*), интегриран във *folkeskole* (начално и средно училище), който приема деца на 6-годишна възраст, е задължителен от 2009 г.

1.1.1. Възраст за прием

Във всички страни законово установената възраст е критерий за достъп до задължителното начално образование. В повечето страни (24) тя е определена на 6 години. Законната възраст е 5 години в Малта, Холандия и Великобритания (Англия и Уелс). Най-ниската възраст е 4 години в Северна Ирландия. Най-високата възраст е 7 години в трите балтийски страни, в две централноевропейски държави (България и Полша) и в три скандинавски страни (Дания, Финландия и Швеция). В Полша от 2012 г. началното образование ще започва на 6-годишна възраст.

Във всички страни правилникът определя конкретна дата или период в годината, през който детето трябва да е навършило изискваната възраст за достъп до началния етап. В повечето страни началното образование започва, когато детето навършва необходимата възраст през календарната година. Не е необходимо детето да има необходимата възраст в началото на учебната година, но то трябва да я навърши до края на календарната година.

Великобритания (Англия и Уелс) е изключение по отношение на периодите на прием. Децата достигат възрастта за постъпване в задължителното образование по различно време на учебната година - в началото на тримесечието, следващо петия им рожден ден, т.е. през септември, януари или април. Въпреки това много деца влизат в началното училище преди навършване на възрастта за задължително образование, най-често през септември след четвъртия си рожден ден. Тези деца обикновено посещават подготвителен клас, включен в началното училище (ISCED 0). След това през септември, когато вече са навършили 5 години, те автоматично преминават в първата година на началното образование.

В единадесет други страни детето трябва да навърши установената възраст преди определена дата. Това означава, че децата, които са я достигнали след тази дата, трябва да изчакат до следващата учебна година, за да бъдат приети в началния етап. Обикновено референтната дата за прием съответства на започването на учебната година. Така е в Чехия, Кипър³, Люксембург, Австрия, Португалия, Румъния, Словакия и Лихтенщайн и в Естония малко по-късно - през октомври. В Северна Ирландия крайната дата е 1 юли. Дете, което навършва четири години след тази дата, ще започне задължителното си образование през септември следващата година. В Шотландия референтният период продължава през учебната година до края на март, което позволява ученици, родени в края и началото на календарната година, да бъдат допуснати до началното училище в началото на учебната година. В Германия до начално образование се допускат децата, навършили 6 години преди края на септември. Този референтен период може да се променя от провинциите. В Берлин и в провинциите Бавария и Северен Рейн-Вестфалия срокът е удължен до 31 декември: всички деца, навършили 6 години до края на календарната година, започват задължителното образование след лятната ваканция.

В четири от страните децата, които са достигнали необходимата възраст в месеца

³ Началният етап е задължителен за всички деца, които са достигнали възраст от пет години и осем месеца преди началото на учебната година (1 септември). Това означава, че всички деца трябва да имат навършени шест години преди края на календарната година, за да бъдат допуснати в началното училище.

след референтната дата, могат евентуално да бъдат допуснати в първата година на началното училище при определени условия. В Чехия се допускат деца, които са достигнали 6-годишна възраст между началото на учебната година през септември и края на декември. Необходимо е техният законен настойник да поиска и съответният компетентен образователен център да потвърди чрез своята оценка, че детето е готово да започне училище. От март 2009 г. Законът за образованието разширява периода за приемане до юни на текущата учебна година. Въпреки това, за да бъдат допуснати децата, родени между януари и края на юни, нивото на тяхната зрелост трябва да бъде оценено от специалист (невролог или педиатър), който след това дава препоръка за приемане. В Австрия децата, които са навършили 6 години преди месец март, следващ началото на учебната година, могат да бъдат допуснати до първи клас по искане на родителите си, като се представи доказателство, че детето е достатъчно умствено и социално зряло, за да ходи на училище. В Португалия децата, родени между 16 септември и 31 декември, се приемат в ensino basico, ако родителите или настойниците желаят. Единственото ограничение е броят на местата, с които разполага избраното училище. В Румъния, заедно с искането на родителите или настойниците, децата, които са родени между началото на учебната година и края на календарната година, трябва да докажат, че притежават необходимото ниво на физическа и умствена зрелост или общо развитие, за да бъдат допуснати.

Децата, които не са навършили необходимата възраст преди датата или по време на референтния период, остават в институцията за предучилищно образование. Те започват начално училище през следващата година и ще бъдат една година по-големи от теоретичната възраст за започване на начално образование. Според международната статистика в резултат на това в тези страни (глава 1.4) по-голяма част от децата могат да се забавят с една година още при започване на началното образование.

1.1.2. Други критерии за прием

Както е показано на фигура 1.1, в 14 страни навършването на необходимата възраст за започване на училище е единственият критерий за прием на ученика в първата година на началния етап. Подобна е ситуацията и в осем други гържави (Латвия, Полша, Румъния, Словакия, Словения, Финландия, Швеция и Турция); все пак обаче там родителите имат право да отложат записването на детето в първата година на началния етап. Във всички други страни различни критерии, установени от образователните власти, са в допълнение към възрастта. Дете, което е достигнало необходимата възраст в регламентирания срок, може да бъде задържано в предучилищното образование, ако не отговаря на другите условия за прием в началния етап на основното образование.

Най-широко използваният критерий се основава на идеята, че едно дете трябва да има определено ниво на развитие, зрелост или подготовка, за да започне обучението му в началния етап. Децата, които се считат за недостатъчно подготвени за началното училище, остават в институцията за предучилищно образование една допълнителна година - време, необходимо, за да се подготвят за този нов свят, какъвто е основното образование, и неговите изисквания.

Концепцията за развитие се взема под внимание или като се има предвид цялостното развитие на детето (Белгия, Дания, Германия и Исландия), или чрез определяне на много и разнообразни измерения: физическо, умствено, психологическо и социално. В Естония физическото, умственото и социалното развитие на детето се отчита като критерий за допускане само когато родителите желаят да отложат с една година влизането на детето им в

началния етап. Такова е положението и в Белгия. В Турция дори да е навършило необходимата възраст, детето не може да бъде записано в началното училище, ако родителите му смятат, че нивото на физическото му развитие е недостатъчно.

В няколко други страни акцентът се поставя върху зрелостта и готовността на детето за започване на начално училище. В Австрия всички деца, навършили възрастта за започване на задължителното образование, влизат в началното училище (Volksschule) в началото на учебната година. След това критерият за зрелост определя дали ученикът да бъде записан в предучилищна степен (Vorschulstufe) или в първи клас. В Чехия трябва да се определи дали детето е готово физически и умствено. По същия начин в Латвия готовността на детето по отношение на психиката и здравето се разглежда внимателно. В Унгария декларация за "готовност за училище" се изисква като доказателство, че детето може да започне училище в Általános iskola (основно и първа степен на средното образование). В Кипър зрелостта и готовността на ученика се вземат предвид при преминаване от последната година на задължителното предучилищно образование (πρωτοδοχείο) в първата година на началното училище (dimotiko scholeio). Също така в Словакия законът постановява, че образованието започва, когато детето навърши определена възраст и покаже необходима зрелост за училище. Ако детето не е достатъчно зряло за тръгване на училище и ако законният настойник желае, то влизането му в първата година на началния етап може да бъде отсрочено.

В Лихтенщайн най-важният критерий, който се има предвид при вземане на решение за прием на детето в началното училище (Primarschule) е Schulfähigkeit. Този термин означава "готовност за училище" и обхваща три различни критерия: степен на развитие на детето, изисквания на училището и семейна/домашна среда. Тези критерии са взаимно зависими и не е възможно да се оцени дете на основата само на един или дори на два, като се изключат останалите.

В Люксембург нивото на обучение на детето е единственият критерий за преминаване от предучилищно в начално образование. Всъщност в тази страна приемът в началното училище съответства на преминаването от първия цикъл на обучение (cycle d'apprentissage) (задължително от втората година) във втория цикъл. Преминаването от един цикъл в друг в рамките на основното образование се регулира, което означава, че обобщена оценка се прави в края на първия цикъл на обучение. Чрез оценяването на цикъла се удостоверява, че ученикът е разработил умения, които му позволяват да продължи успешно своето обучение във втория цикъл на обучение. Може да се вземе решение, че ученикът трябва да остане още една година в първия цикъл, тоест в предучилищно ниво, за да усвои умения, изисквани в края на цикъла⁴.

В Белгия (Фламандска общност) новите изисквания за допускане до началния етап в холандскоговоряща институция на основното образование влизат в сила от учебната 2010-2011 година. За да бъде допуснато, едно дете на възраст от 5 или 6 години трябва да е регистрирало задоволителна посещаемост на холандскоговоряща предучилищна институ-

⁴ Приемът в задължителното начално образование на 6-годишна възраст се разглежда тук. По отношение на задължителното предучилищно образование на 4-годишна възраст приемът може да бъде отложен с една година по искане на родителите и с одобрението на общинския съвет, ако здравословното състояние, физическото или интелектуалното развитие оправдават тази мярка. Удостоверение от педиатър се прилага към искането на местната власт. Това обяснява факта, че децата могат да започнат предучилищното обучение една година след теоретичната възраст.

ция през предходната година. Ако това не е така, чрез езиков тест се решава дали детето трябва да остане още една година в предучилищното образование.

Фигура 1. 1. Критерии за прием в първата година на основното образование (ISCED 1), 2009-2010



Source: Eurydice

UK(1) = UK-ENG/WLS/NIR*

Забележки

Ирландия: информация, която не е проверена на национално ниво.

Унгария: родителите имат право да отложат постъпването на детето в първата година на основното образование, независимо от положителната оценка за готовност за училище.

Пояснения

Специфичните изисквания за прием на ученици със специални образователни потребности не са показани на фигурата. Със символа в бяло са отбелязани страните, в които единственият критерий за прием, поставян от образователните власти, е официалната възраст, но където е възможно родителите да поискат отлагане на приемането на детето си. За повече подробности виж глава 1.2.

1.2. Страни, участващи в процеса на вземане на решение

Недопускане на детето в първата година на началния етап, когато то е на възраст за постъпване, е в резултат не само от прилагане на специфични критерии, но и на комплексна оценка и вземане на решения, което включва различни участници. В три страни образователните институции, където учениците ще бъдат записани в началното училище, са единствените, които вземат решение за допускане до първата година на началния етап или неговото отлагане. В Германия в повечето федерални провинции надзорните органи по отношение на Grundschule (начално училище) са упълномощени от закона да поискат деца, които все още не са достигнали необходимото ниво на развитие, да бъдат записани в Schulkindergarten или Vorklasse. В Люксембург преподавателският екип решава дали ученикът е постигнал целите, определени за края на първия цикъл (предучилищно образование) и дали може да бъде допуснат до втория цикъл на обучение (начално ниво). В Австрия, където всички деца се допускат до Volksschule (начално училище), директорът определя зрелостта на детето и решава съответно дали то е готово да започне първата година от началния етап, или му трябва още една година, за да се подготви за Vorschulstufe.

* UK ⁽¹⁾ Включва Англия, Уелс и Северна Ирландия (ENG/WLS/NIR); UK SCT представлява Шотландия.

В Унгария директорът на *Általános iskola* въз основа на оценка на зрелостта взема решение за приемане на детето в началното образование. Предучилищната институция, след консултации с родителите, издава декларация за "готовност за училище", необходима за прием на детето. Тази декларация се основава на оценката на развитието на детето по време на предучилищното образование. Ако детето не е посещавало детска градина или в случай на съмнение или разногласие с родителите или отрицателно становище на *óvoda*, след задълбочена оценка службата за училищна ориентация издава декларация на детето за "подготовка за училище". Окончателното решение за приемането на един ученик се взема от директора на *Általános iskola* и може в някои случаи да бъде в противоречие с декларацията, според която детето не е готово да посещава начално училище, но такива случаи са редки.

В много страни родителите играят значителна роля за приемането или не на детето им в началното училище. В някои случаи образователните институции предлагат да се отложи приемът на едно дете в училище, но не може да се вземе решение за отлагане без съгласието на родителите. В други случаи въпросът за отлагане на началното образование на дете се повдига само когато родителите са поискали. Тогава започва процедура с цел да се потвърди или отхвърли искането за отлагане.

В трите общности на Белгия, въпреки че три различни страни участват в процеса, когато се предлага едно дете да бъде задържано в предучилищната институция, решението на родителите надделява⁵. В Германската общност родителите имат право да поискат отсрочване или трябва да дадат съгласието си⁶, докато във Френската и Фламандска общност родителите вземат окончателното решение за отлагане. Други заинтересовани страни са директорът (Френска и Германска общност) и учителят в предучилищната институция, които дават своето мнение, както и психо-медико-социалният център, който е помолен да оцени детето (CPMS - Centre psycho-medical-social във Френската общност, PMS - Psycho-Medizinisch-Soziales Zentrum в Германската общност и CLB - Centrum Voor Leerlingenbegeleiding във Фландрия). По тази процедура се оценява нивото на развитие на едно дете, когато възниква въпросът да се отложи записването в първи клас.

В Чехия готовността на децата се оценява от началното училище по време на тяхното записване в първата година на началния етап. Въз основа на тези резултати родителите или настойниците се информират за възможността да се отложи започването на началното образование на детето. На родителите или настойниците се пада отговорността да кандидатстват за отлагане. В този случай се провежда допълнителен изпит. Само родителите или настойниците вземат окончателното решение да се отложи или не записването на детето в началното училище.

В Дания в случай на съмнения относно готовността на детето да започне начално учили-

⁵ Според новите условия за записване във Фламандската общност от 2010-2011 г. родителите няма да имат последната дума, ако детето им не е посещавало достатъчно често предучилищната институция през последната година (т.е. да е присъствало най-малко 185 полудни или 220 дни в годината) и ако не е успяло на езиковия тест. Ако детето премине теста, родителите винаги имат право да решат дали да задържат, или не детето си още една година в предучилищната институция.

⁶ Когато детето не е посещавало предучилищна институция, становището на PMS е достатъчно, за да не се позволи на детето да започне първи клас на началния етап, а да се запише в предучилищната институция за една година.

ще, родителите, предучилищната институция или всички други приемащи институции, както и училището, което детето ще посещава, разглеждат, оценяват и обсъждат заедно най-доброто за детето. Общинският съвет може после да реши, че образованието на детето е възможно да започне година по-късно, на 7-годишна възраст, но винаги по искане на родителите или с тяхно съгласие.

В Естония родителите имат право да отложат с една година записването на детето си в началния етап. Предучилищните институции или подготвителните групи, разположени в *rõhikool* (основното и първия етап на средното училище), които детето посещава, оценяват неговото развитие. Родителите се опират на доклада за оценяване, за да преценят дали да отложат началното образование на детето си. В случай на отлагане, нивото на развитие на детето се разглежда като критерий за приемане. В този случай родителите трябва да поискат мнението на консултативен съвет, съставен от един учител, логопед, психолог, социален работник и представител на областта или града. Решението на консултативния съвет служи като ориентир за родителите. Въпреки това в случай на несъгласие от страна на институциите за предучилищно образование за отлагане на записването в начално училище, родителите не са длъжни да се допитат до консултативния съвет и могат сами да вземат решение. В Естония искането да се отложи приемането на дете в задължителното образование и вземането на окончателното решение е право само на родителите.

В Кипър съгласието на родителите е необходимо, за да остане детето още една година в предучилищната институция *piiragogeio* (ISCED 0). Учителят в *piiragogeio* диагностицира проблемите в развитието и зрелостта на детето и отправя искане за задържането му в последната година на *piiragogeio*. В някои случаи се търси мнението на психолог.

В Латвия, за да не бъде записано детето в началното училище, когато то е навършило необходимата възраст за постъпване, е необходимо родителите да изразят желание за това и решението трябва да е подкрепено от заключението на семейния лекар или психолог относно готовността на детето за училище. Институцията за основно образование взема окончателното решение.

В Полша Законът за образованието установява, че по време на записването в първата година от началното училище родителите могат да поискат да отложат приемането на тяхното дете за следващата година. Искането трябва да бъде оправдано и отлагането може да бъде само с една година. Директорът на училището, в което пребивава детето, е единственият, който взема решение след консултации с центъра по психо-педагогическа подкрепа. Учителите в предучилищното образование също играят роля, давайки своето мнение на родителите за оставане на детето още една година в предучилищната институция.

В Словения родителите могат да поискат отлагане на първата година на детето си в *d'osnovne sole*, но директорът на училището взема окончателното решение въз основа на становището на комисия, обикновено състояща се от съветник, медицински специалист и учител.

В Словакия директорът може да отложи записването на 6-годишно дете (задължителна училищна възраст) по искане на законен настойник, ако детето все още не е достатъчно подготвено за училище. Искането трябва да бъде подкрепено от препоръка на педиатър и службата за училищно ориентиране.

Във Финландия родителите имат право да поискат отлагане на влизането на детето си в начално училище на базата на психологически изследвания, ако е необходимо и на медицински, доказващи, че детето не е психически и физически готово за училище. Родителите имат право да избират лекар или психолог, които имат частна практика или работят в общинска или училищна служба. Резултатите от тези тестове са задължителни за училището.

В Швеция по особени причини и по искане на настойниците общинската власт може да реши детето да започне задължителното си образование една година по-късно, тоест през есента на годината, когато то ще навърши осмата си година.

В Исландия родителите могат да поискат или да се съгласят детето им да започне начално училище (*grunnskóli*) една година по-късно. Директорът може да разреши отлагане въз основа на препоръка на специалист (психолог, специалист по образование, учител-специалист или логопед).

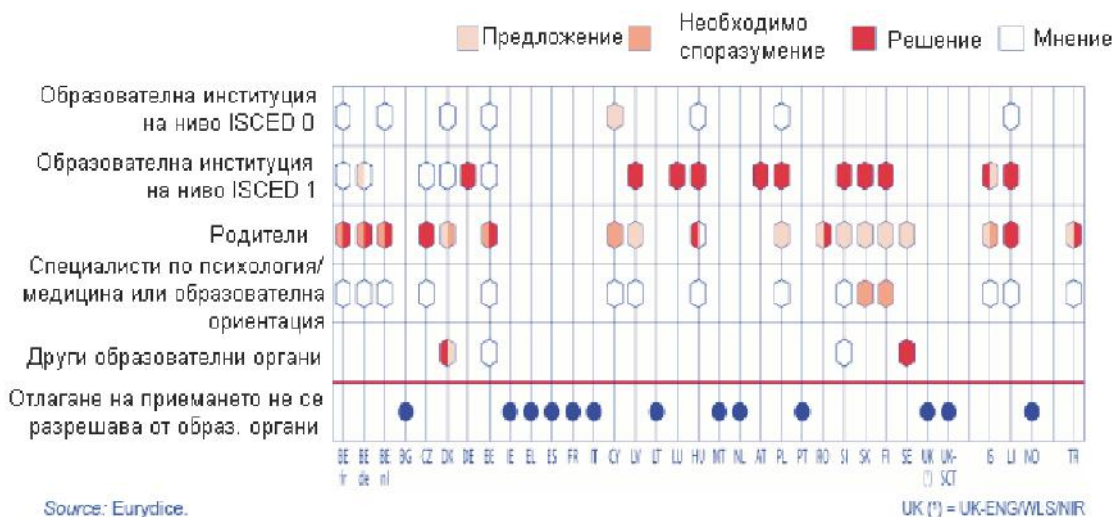
В Лихтенщайн решението да се приеме едно дете в началното училище е главно резултат от дискусия между родителите и Съвета на началното училище (*Schulrat*). Счита се, че децата, които са навършили 6-годишна възраст до 30 юни, са достигнали възрастта на задължителното образование. Според закона обаче родителите разполагат с четири месеца (между 1 май и 31 август), за да решат кога детето им да започне началното си образование. При избора си родителите получават съвети от предучилищната институция (*Kindergarten*) на базата на критерии за *Schulfähigkeit* ("готовност за училище"). Учителите в детската градина могат да консултират психологическата служба на началното училище, за да се определи дали детето е готово, или не. В редки случаи, когато учителите в детската градина и родителите не са на едно и също мнение, *Schulrat* взема окончателното решение, като основно се взема предвид мнението на родителите. При все това обикновено родителите и *Schulrat* вземат съвместно решение дали да се запише детето в началното училище.

В Турция родителите могат да поискат в писмена форма, въз основа на физическото развитие на детето, да се отложи с една година приемането му в първата година на началното училище (*ilköğretim okulu*).

В две страни без никакви формалности родителите могат да решат да отложат началото на задължителното образование на детето си, ако считат за необходимо. Така е в Унгария, където родителите, ако желаят, имат право да отложат приемането на детето им в *Általános iskola* дори когато резултатите от оценката на предучилищната институция (*óvoda*) показват, че детето е готово. Също така в Румъния родителите могат да решат да отложат с една година влизането на детето им в начално училище дори ако то е навършило шест години в началото на учебната година. Това право е тясно свързано с прилагането на реформата от 2003 г., която точно определя възрастта за започване на задължителното образование на шест години вместо на седем, както е преди реформата.

В крайна сметка вземането на решение да не се допусне едно дете в първата година на началното училище, когато е достигнало необходимата възраст, е сложна процедура, която включва различни участници с различни роли. В повечето споменати по-горе случаи се търси баланс между мнението на родителите и институцията за предучилищно и начално образование, за да се направи най-добрият избор. Външната трета страна (медицински персонал или служба за ориентиране) е често решаваща при оценяване на детето. В действителност, като показва, че детето не отговаря на определените критерии, външната страна всъщност оправдава решението за недопускане, взето или от родителите, или от училището.

Фигура 1.2. Страни, участващи при вземането на решение за отлагане на приема в първата година на основното образование (ISCED 1), 2009-2010



Забележки

Белгия (Фламандска общност): по отношение на ролята на родителите се консултирате с раздели 1.1.2 и 1.2, където са обяснени новите изисквания за прием, влезли в сила през учебната 2010-2011 година.

Ирландия: непотвърдени данни на национално равнище.

Унгария: родителите имат правото да отложат приемането на детето си, независимо от положителната оценка.

Пояснения

Специфичните изисквания за прием на ученици със специални образователни потребности не са включени във фигурата.

1.3. Грижа за неприетите ученици

В повечето страни неприемането на деца в първата година от основното образование предполага, че за тях се полагат грижи, като продължават да посещават предучилищен клас или център. Това означава, че детето или завършва една допълнителна година, или повтаря последната година от предучилищното образование. В някои страни преходните класове са създадени за деца, които са навършили необходимата възраст за постъпване в първата година от началния образователен етап, но не са приети по други критерии например поради общо развитие и зрелост.

В повечето случаи се счита, че една година е достатъчно време, за да се даде възможност на детето да достигне подходящо ниво на развитие/зрелост/готовност за училище. В Чехия и Унгария децата могат да останат в предучилищното образование допълнително две години. Регламентите в тези страни позволяват децата да започват задължителното образование най-късно при навършване на 8-годишна възраст.

Независимо дали са интегрирани в основното училище или друга институция, тези преходни класове, известни още като подготвителни, имат за цел да дадат възможност на детето да се адаптира към началния етап на образование. В пет страни (Чехия, Германия, Австрия, Словакия и Лихтенщайн) децата могат да бъдат приемани в такива преходни класове.

В Чехия е препоръчително за деца, чийто прием в основното училище е отсрочен, да постъпят в подготвителния клас на началното училище (základní škola) или да се върнат в последната година на детската градина (mateřská škola).

В повечето немски провинции децата постъпват в т.нар. schulkindergarten – институция, специално предназначена за деца, които са навършили необходимата за задължителното образование възраст, но не са достигнали подходящото ниво на развитие, за да постъпят в основно училище Grundschule. В някои провинции децата, които не са приети в първата година на основното образование, могат да постъпят също и в преходни класове (Vorklasse), понякога присъединявайки по-малките деца, обикновено 5-годишните.

В Австрия е прието, че децата имат право на трета година, ако през първите две години или във Vorschulstufe те се нуждаят от повече време за постигане на целите на първия етап на основното образование.

В Словакия учениците, които не са приети в първата година на основното образование, се задържат в детската градина (mateřská škola) за още една година. При деца, които не са достигнали подходящо ниво на зрелост и произхождат от социално неравностойни семейства, също има възможност да бъдат приети в подготвителен клас, известен като „нулева година“ в základní škola. В нея се приемат деца, навършили 6-годишна възраст към 1 септември. Ученици, които изпитват затруднения през първата година на началното образование и се нуждаят от повече време за адаптация, също могат да бъдат настанени в „нулева година“. Юридическите настойници имат право да решат дали детето ще постъпи в детската градина, или в „нулева година“.

В Лихтенщайн има два типа заведения за деца, неотговарящи на критериите на Schulfähigkeit (готовност за училище), които им дават възможност да се подготвят за постъпване в начално училище Primarschule. Първото е т.нар. Vorschule – предучилищна институция, специализирана в подготовка на деца, които ще постъпват в първата година на Primarschule. Второто представлява двугодишен въвеждащ клас Einführungs-klasse, осигуряван в рамките на началното училище, след който учениците преминават във втората година на началното училище.

1.4. Статистически данни

Според статистическите данни на Евростат за 2008 г. за всяка страна се отчита процентът на учениците, които са навършили възрастта за прием в първата година на задължителното основно образование (ISCED 1), и тези, които са записани в предучилищно образование (ISCED 0). Данните на Евростат, използвани за тези изчисления, включват също и учениците със специални образователни потребности.

Фигура 1.3. Процентен дял на учениците, които са навършили възрастта за прием в първата година на задължителното основно образование (ISCED 1), записани в предучилищно образование (ISCED 0) през 2007-2008 учебна година



Източник: Eurydice, въз основа на изчисленията на Евростат.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

Забележки

Ирландия: според Евростат страната отбелязва, че „няма официално осигуряване на предучилищно образование (ISCED 0). Много деца получават някаква форма на предучилищно образование, но то е частно и липсват данни за него“.

Гърция: данните са за 2006-2007 учебна година.

Холандия и Малта: според Международната стандартизирана класификация на образованието (ЮНЕСКО, 2006) първата година от началния етап на основното образование се класифицира като предучилищно образование (ISCED 0).

Пояснения

Изчисленията се основават на данните на Евростат за учениците по ниво на ISCED и по възраст. Изчисленията се основават на официалната възраст за прием в ISCED 1 за всяка страна, наречена „повратна възраст“ (turning age). За нейното определяне процентният дял на учениците, които все още посещават ISCED 0, се пресмята от общия брой на учениците на тази възраст. Учениците със специални образователни потребности също са обхванати. Не се взимат предвид частните образователни институции.

На фигура 1.3 се вижда, че в страни, в които единственото условие за прием в основното образование е навършването на задължителната училищна възраст през съответната календарна година, процентът на децата, посещаващи предучилищно образование, когато те са на възраст за начално училище, е много нисък. Такива страни са България, Гърция, Испания, Франция, Италия, Литва и Норвегия с относителни нива под или около 2%. Във всички тях, като се изключат случаите на деца със специални образователни потребности, децата, навършили задължителната училищна възраст преди края на календарната година, автоматично се приемат в първата година на основното образование. Много близо до тази група страни е Португалия, за която данните на фигурата показват, че родителите на деца, навършващи 6-годишна възраст между определена дата и края на календарната година, желаят те да бъдат приети в училище. През 2007-2008 учебна година само 2,5% от 6-годишните ученици в страната все още посещават детска градина (jardim de infância).

В страните, в които е възможно да се отлага приемът на деца, навършили задължителната училищна възраст в рамките на календарната година, степента, с която се удължава предучилищното ниво, варира широко. Данните от фигура 1.3 показват големи различия между страните по отношение на възможността да се отлага приемът на деца в първата година на задължителното образование въз основа на зрелост, училищна готовност или ниво на познавателно и физическо развитие. На практика това рядко се прави в Исландия. В Швеция (1,6%) и Финландия (1,9%) също е необичайно да се отлага задължителното училищно образование. В пет страни това се случва малко по-често: Кипър (3,8%), Полша (4,2%), Словения (4,4%), Белгия - Френска общност (5,6%), Фламандска общност (5,9%) и Латвия (8,0%). Най-високо ниво този показател има в Дания – 17,4% от децата на училищна възраст се записват все още в предучилищно ниво. Регламентите позволяват отлагането на задължителното училищно образование главно по искане или със съгласието на родителите. Статистиката все пак показва, че това не се случва често в практиката.

В други държави официалната възраст за започване на училище трябва да е навършена преди или при започването на учебната година. Следователно там е по-висок процентът на децата, които не са записани в първата година на основното образование. Ясно е, че част от децата ще навършат необходимата възраст няколко месеца по-късно или непосредствено след започване на учебната година. Освен това в почти всички страни от тази група регламентите позволяват отлагането на училище и по други причини. В тези държави процентът на децата, записани в ниво ISCED 0, когато те са на възраст да посещават ISCED 1, може да бъде много висок. Такива са Румъния (77,7%), Унгария (75,8%), Лихтенщайн (48,6%), Чехия (47,3%), Словакия (43,7%), Австрия (38,6%)⁷ и Германия (37,7%). В Естония този процент е по-нисък (16,7%), но все пак по-висок в сравнение с първите две групи страни.

Румъния и Унгария могат да се посочат като особени случаи поради високия процент на децата, които все още се записват в предучилищно ниво, при положение че са навършили задължителната възраст за прием в основното образование. В Румъния от 2003-2004 учебна година възрастта, на която децата започват училище, е намалена от седем на шест години. Въпреки че новото законодателство влиза в сила, събраните статистически данни сочат, че четири години по-късно, през 2007 г., все още няма практическа промяна: три четвърти от децата не са приети в начално училище, въпреки че са навършили законоустановената възраст. Това показва, че голяма част от родителите не позволяват на децата си да започнат училище, докато не навършат седем години, каквато е била предишната задължителна училищна възраст. Националната статистика на Румъния потвърждава оценката, че от 2006-2007 учебна година 78,2% от 6-годишните ученици все още са в системата на предучилищното образование (МЕСТ, 2007).

Законът в Унгария определя, че едно дете трябва да започне началния етап на задължителното си образование най-късно на 8-годишна възраст. Тъй като установената възраст за започване на задължителното образование е шест години, на детето се дават две допълнителни години, за да достигне необходимото ниво на развитие за прием в началното училище. Фактът, че всяко дете се подлага на тест за установяване на неговата готовност за училище, показва, че този критерий се прилага системно. Подобна тенденция има и в Румъния, където значителен брой родители предпочитат да задържат още една година детето си в предучилищното ниво преди да започне задължителното си образование дори когато

⁷ Според националната статистика на Австрия за 2010 г. една пета от този процент деца посещават предучилищен клас *Vorschulstufe*.

предучилищната институция е установила, че детето е готово да започне училище.

В седем страни отложеният прием в началното училище е нормално явление, най-често поради съществуващата концепция за развитието на детето, степента на зрелост и готовност за училище. Преходните класове, които се осигуряват в някои от тези страни, са доказателство за това. Тази концепция се интегрира в законодателството и се възприема от всички участници в процеса на взимане на решения – родители, училищни общности, служби по ориентиране на учениците, лекари и психолози.

ГЛАВА 2. ПОВТАРЯНЕ НА КЛАС В ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

В началото на този раздел са представени условията за повтаряне на клас в гържавите от мрежата Eurypdice. След това са разгледани правилата за повтаряне на клас в основното образование: дефинирани критерии, възможности за навакване и взаимовръзки между прехода от основното образование към първата степен на средното образование и повтаряне на клас. Третата част е посветена на участниците, които вземат решение за повтаряне на клас, и ролята, която изпълняват в този процес. В последната част са представени международни статистически данни за отпадналите ученици от първия етап на основното образование (ниво ISCED 1), за да се изясни прилагането на възможностите за повтаряне на един клас.

2.1. Действащи регламенти

В почти всички гържави съществуващото законодателство позволява на учениците от основното образование да повтарят клас. Дори когато за учениците, които имат затруднения в обучението, са предприети специални мерки за подпомагането им, може да се окаже, че някои от тях не покриват поставените цели за съответната учебна година. Повтарянето на клас се прилага като крайна мярка в отговор на обучителните трудности при някои ученици. Счита се, че чрез повтарянето на клас на ученика се дава възможност да подобри своите знания и компетенции. Правилата, чрез които се допуска повтарянето на клас, се основават преди всичко на този принцип.

Само в ограничен брой гържави повтарянето на клас не се разрешава. В Норвегия съгласно действащите регламенти всички ученици имат право да преминават последователно от клас в клас по време на задължителното училищно образование. В Исландия Законът за задължителното училищно образование (Lög um grunnskóla, 2008) не определя изрично автоматично преминаване на учениците в по-горен клас, а пояснява, че "задължителното училищно образование продължава обикновено десет години" и "всички ученици на възраст от 6 до 16 години трябва задължително да посещават училище"⁸. По-конкретно това означава, че задължителното образование не може да надвишава 10 години и това е така и на практика. Освен това в националната учебна програма, която в момента се преработва, се уточнява, че учениците от задължителното училищно образование трябва да преминават в по-горен клас в края на всяка учебна година. Съгласно измененията в Закона за националното образование от 2009 г. в България учениците от първи до четвърти клас (ниво ISCED 1) вече не повтарят класа. В Лихтенщайн Законът за основното образование предвижда автоматично преминаване в по-горен клас.

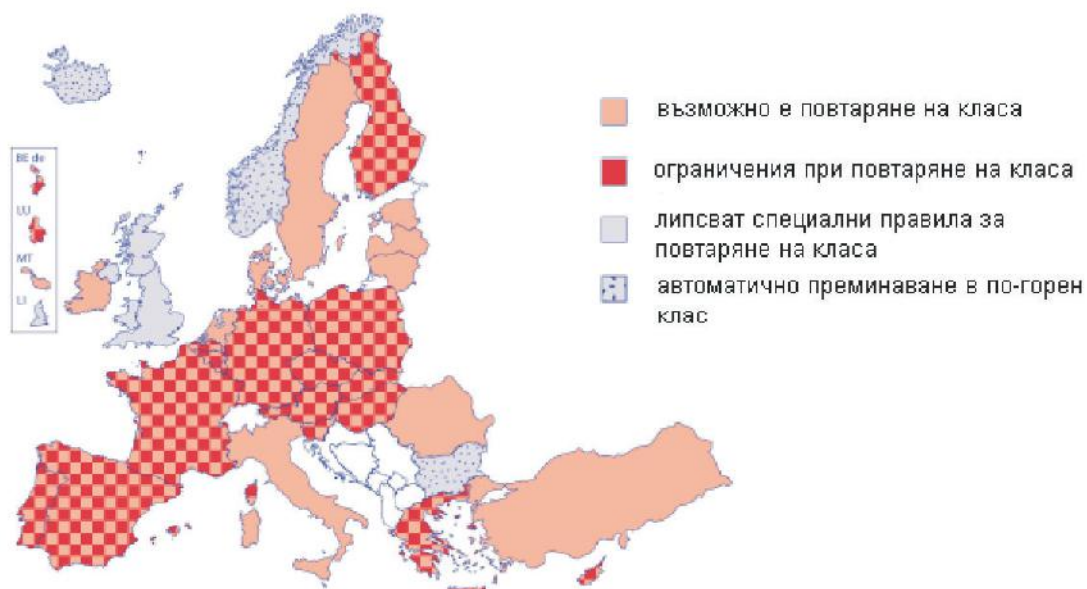
Великобритания представлява изключение - там преминаването в по-горен клас, както и организацията на училищата не се основават на законова норма. Съществува обаче основен принцип, който е залегнал в законодателството и въз основа на който образованието трябва да съответства на възрастта, знанията, способностите и уменията на ученика. Съг-

⁸ Закон за задължителното училищно образование [Lög um grunnskóla], 2008.

ласно този принцип е изготвена и учебната програма, за да се реагира адекватно на различните умения и постижения на ученика. В рамките на този принцип училищата въвеждат такава организация, че в един клас да има деца с различно ниво на учебния успех и само при изключителни обстоятелства децата могат да бъдат преместени в друг клас, който не съответства на тяхната възраст.

В някои държави, в които е разрешено повтарянето на дадена година, регламентите ограничават неговото прилагане в началните класове, за да се избегне преждевременното използване на тази мярка. Критериите за преминаване в по-горен клас, които се основават на оценяването на учениците, не се прилагат в началото на основното образование, следователно автоматичното преминаване в по-горен клас е прието като правило. Такава е практиката в Германия, Унгария, Австрия и Португалия. В Унгария правилата предвиждат, че когато ученик от първата година на началното училище (általános iskola) не отговаря на изискванията, учебната година се зачита като подготвителен клас. В този случай следващата учебна година се приема като първа година за ученика. Това важи само за една година и само за тези деца, които са започнали своето обучение преди навършване на 7-годишна възраст. В Гърция учениците не повтарят първите две години на началното училище. В Полша автоматичното преминаване в по-горен клас може да става до третата година на началното училище.⁹

Фигура 2.1. Преминаване в по-горен клас в началния етап на основното образование (ISCED 1) съгласно действащите регламенти за учебната 2009-2010 година



Забележка: данните за Ирландия не са потвърдени на национално ниво.

Пояснение: ограничения при прилагането на мярката “повтаряне на клас”. В тази категория съществуват два вида ограничения – изключване на определени класове от процеса на повтаряне или ограничаване на броя на възможните повтаряния на клас от един ученик.

Другите принципи в регламентите имат за цел да намалят честотата на повтарянето

⁹ По изключение училищното ръководство може да разреши на ученик да повтаря класа въз основа на лекарско становище или на обществен център за психо-педагогическо подпомагане и като се вземе мнението на родителите. От учебната 2010-2011 година решението се взема по предложение на класния ръководител.

на клас в основното образование и по този начин то да бъде ограничено. Някои държави поставят ограничение за допустимия брой на повтаряне на клас. Във Фламандската общност на Белгия обучението на учениците в основното образование може да продължава максимално 8 години. Във Френската общност на Белгия всеки ученик има право да повтаря един и същи клас най-много два пъти – по една година във всеки от двата етапа, т.е. от постъпването в началния етап до края на втората учебна година и от третата до шестата година на прогимназиалния етап на основното училище. Само при определени извънредни обстоятелства, като например дълго боледуване, ученикът има право да посещава девет години основно училище. В Германската общност на Белгия учениците могат да повтарят еднократно един клас от шестте години на основното образование, а при извънредни обстоятелства имат право да повтарят и две години. В Дания повтарянето на клас е ограничено до два пъти. В Люксембург, където курсът на училищното обучение е разделен на цикли, е възможно да се повтаря клас по време на един цикъл, но не повече от два пъти по време на всичките три цикъла. В някои държави регламентът определя, че всеки ученик може да повтаря клас еднократно по време на основното образование. Такава е практиката в Чехия, Испания, Франция, Кипър и Словакия.

2.2. Критерии за повтаряне на клас

При вземането на решение дали един ученик може да премине в по-горен клас в основното образование, се спазват различни аспекти. В почти всички държави критериите, които се прилагат, са дефинирани чрез регламенти на централно ниво. Изключения има само в няколко държави.

В законодателството на Дания не са предвидени специални критерии за преминаване в по-горен клас. Повтарянето на клас се налага само ако е в интерес на ученика. В Холандия не действат регламентираните правила за преминаване в по-горен клас в основното образование. Образователните институции и/или отговорните местни органи (*bevoegd gezag*) залагат в учебните програми свои собствени методики. Във Великобритания липсват дефинирани нормативни критерии за преместването на даден ученик в клас, който не съответства на неговата възрастова група. Училището определя потребностите на всеки отделен ученик. Само при извънредни обстоятелства и за да се отговори максимално ефективно на потребностите на ученика, се взема решение той да бъде включен във възрастова група, която е под неговата собствена възраст.

В страните, в които на национално ниво са регламентираны критериите, въз основа на които в края на учебната година се взема решение дали ученикът да премине в по-горен клас, най-често прилаганият критерий е учебният напредък на ученика през съответната учебна година. Другите критерии, които се прилагат, са поведението на ученика и отсъствията от клас или други семейни и здравословни причини, които са причина за отсъствията му.

Дългото отсъствие от училище е една от причините за повтаряне на клас, тъй като се предполага, че ученик, който не е присъствал на определен брой учебни часове, не може да бъде изпитван и съответно оценяван. Следователно за оценяването на ученика липсват достатъчно критерии, по които да се прецени дали той изпълнява изискванията за преминаване в по-горен клас. В законодателството на някои държави, в които отсъствието от обучение може да доведе до повтаряне на учебната година, се дефинира максимално допустимият срок, за който може да отсъства ученикът. В случай че този срок се надвиши, се налага ученикът да повтори класа.

Най-важните основания за по-дълго отсъствие са болест или дългосрочен престой в болница. В Белгия (Френска общност), Чехия, Ирландия и Словакия, съгласно действащите образователни регламенти, отсъствието от училище поради болнично лечение се счита за достатъчно основание ученикът да повтори класа. В Ирландия смяната на училището също

се счита като причина за повтаряне на класа. В някои гържави не са регламентирани основанията за отсъствие от училище, а само допустимата му продължителност. Така например един ученик в Гърция не преминава в по-горен клас, ако се докаже, че той е отсъствал повече от половината учебна година. В Португалия е разрешен ограничен брой учебни дни за отсъствие от училище без извинителни причини и ако той се надвиши, ученикът рискува да повтара класа. Същото важи и за Унгария, където отсъствието от училище е единственият критерий за повтаряне на класа, който се прилага в първите години на основното училище. В Полша (от четвъртата до шестата година) и в Румъния, ако един ученик е пропуснал повече от 50% от задължителното учебно време, му се дава възможност да положи изпити, въз основа на които да бъде оценен, и тогава се взема решение дали да премине в по-горен клас, или да повтара класа. В румънското законодателство се разглеждат и случаите, когато децата са посещавали известно време училище в чужбина, участвали са във фестивали и национални или международни състезания в областта на културата, спорта, изкуството или професионалната насока на училището. Тези ученици получават възможност да положат изпити в края на първия срок или на годината, така както тази възможност се предоставя и на останалите ученици, които са отсъствали по-дълго време от училище по други причини.

Поведението на ученика само по себе си също може да бъде причина за повтаряне на клас. В Полша поведението се оценява с оценка, но не се зачита при вземане на решение за преминаване в по-горен клас. Възможно е обаче ученикът да повтара класа, ако получи слаба оценка за поведение за втори път. Ако това се случи за трети път, той автоматично повтара класа. От учебната 2010-2011 година училищният съветателен орган може да реши един ученик да повтара класа, ако той е получил най-слабата оценка за поведение най-малко две последователни учебни години. В законодателството на Румъния се определя, че когато един ученик е получил за своето поведение оценка "незадоволителен", не може да премине в по-горен клас дори ако има добри оценки по изпитните предмети.

В допълнение към тези два специални критерия за редовно присъствие в училище и за поведение, най-важният критерий за преминаване в по-горен клас е учебният успех на ученика. В началния етап се прилагат два подхода при преценката дали един ученик в края на учебната година е достигнал необходимия учебен напредък и дали може да премине в следващ клас.

При първия подход в края на учебната година се оценява общият напредък на ученика. Той може да включва получените от него оценки, но те не са достатъчно основание за вземане на решение за преминаване в по-горен клас или за повтаряне на годината. Следователно дори ако оценките не са удовлетворителни, при окончателното вземане на решение се разглеждат и други аспекти. Такава е практиката в Белгия, Испания, Франция, Кипър, Люксембург, Литва, Португалия (в първия цикъл на основното образование *ensino básico*, без първата година), Словения (от първата до третата година) и в Швеция.

Във Френската общност на Белгия се подлагат на оценка: работата на ученика през цялата учебна година (наблюдения и оценки от формиращото оценяване) и резултатите от контролните работи в края на учебната година, ако се провеждат такива, а от друга страна - поведението и способностите на ученика като например готовност за полагане на усилия, удоволствие от добрата работа, умения за работа в екип, за собствено мислене, способност да анализира и обобщава. В Испания при оценяването се вземат предвид различни аспекти като например целите, основните компетенции, критериите за оценка и др. Всеки раздел от знанието се оценява с вербална класификация. Най-важни са общото оценяване на учебния напредък и придобитите компетенции от ученика, както и неговата степен на зрелост. Във Франция учебният напредък на ученика определя преминаването му в по-горен клас или повтарянето на клас. В Кипър е възможно един ученик да повтара клас, ако не е постигнал заложените в учебната програма изисквания. В Люксембург ученикът трябва да е придобил определени умения, за да може да продължи успешно обучението си в следващия етап,

като при оценяването не се взема предвид владеенето на френски и люксембургски език. Оценяването става на базата на многообразни класни работи, чрез които ученикът трябва да докаже, че притежава необходимите знания. В Португалия от втората година на първия цикъл на основното образование (*ensino básico*) учениците преминават в по-горен клас, когато придобият необходимите компетенции, които им позволяват да се обучават успешно следващата учебна година и когато се докаже, че притежават основните знания, необходими в края на цикъла. В Литва и Словения резултатите на учениците в първите три години на началния етап на основното образование се оценяват цялостно. В Швеция в момента на преминаване на ученика в по-горен клас се вземат предвид писмените коментари за общите му познания по всеки предмет, както и общото му образователно развитие.

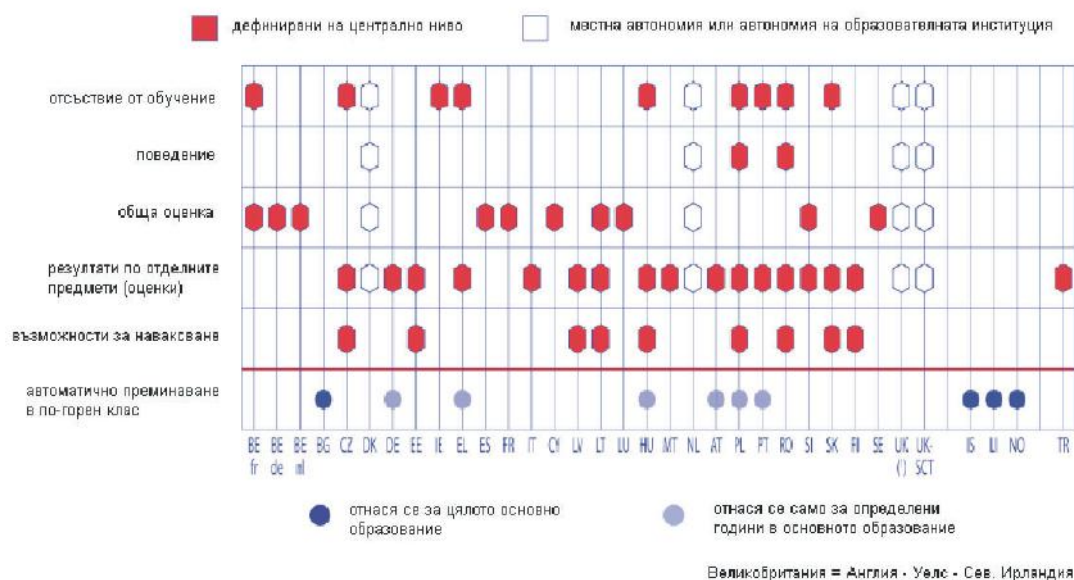
Вторият подход, който се прилага от повечето държави, се изразява в класифицирането на учебния напредък на учениците през учебната година по определена скала. Скалата е изработена на базата най-вече на оценките, които са или окончателни оценки по всички предмети, или средни оценки по всеки отделен предмет. Оценките могат да обединяват различни аспекти на учебния напредък на ученика като например знания, компетенции или поведение. За да се определи дали учебният напредък на ученика е задоволителен, в нормативни документи се дефинират скала и минимално ниво от знания, необходими за преминаване в по-горен клас. В някои държави се регламентират учебните предмети и оценките, които играят роля при вземане на решение. В общия случай регламентите включват задължителните предмети и броят на предметите, по които ученикът трябва да получи задоволителни резултати, за да премине в следващия клас.

Тези общи принципи се прилагат по различен начин в отделните държави. В Чехия ученикът преминава в по-горен клас, ако е показал добри резултати по всички задължителни предмети, залегнали в учебната програма на училището. В Германия и Малта съществуват годишни окончателни оценки: в Германия се вземат предвид оценките по всички предмети, а в Малта – само по задължителните предмети като например малтийски език, английски език и математика. В Естония всеки ученик, който е получил слаба или лоша окончателна оценка по поне три предмета през цялата учебна година, трябва да повтаря класа. В Гърция ученикът повтаря класа, ако в третата или четвъртата година е получил преобладаващо слаби окончателни оценки по отделните предмети, а в петата и шестата година – ако общите му окончателни оценки са под 4,5 точки от 10. В Италия се използват резултатите от свидетелството (*scrutinio*), за да се оцени учебният напредък на ученика. В Латвия ученик може да повтаря класа, ако има слаби окончателни оценки по повече от един предмет от първата до четвъртата година и по два предмета – в петата и шестата година. В Литва и Словения е достатъчно ученикът да има слаба окончателна оценка само по един предмет от третата до шестата година, за да бъде застрашен от повтаряне на класа. Ситуацията в Полша е подобна след четвъртата (последна) година от началния етап. В Унгария от втората година се препоръчва използването на цифрови оценки. Ако училището въведе друг метод за оценяване, тогава е необходимо получените резултати да се приравнят към цифровите оценки. В Австрия оценката “незадоволителен” по някой от задължителните предмети може да доведе до повтаряне на клас. В Румъния учениците, които имат средна годишна оценка под (5) по два предмета, трябва да повтарят класа. В Португалия оценяването от втория цикъл на основното образование (*ensino básico*) вече няма описателен характер. Счита се, че ако един ученик е получил незадоволителни окончателни оценки по основните предмети (португалски и математика) или по определен брой от останалите предмети¹⁰, не е придобил необходимите компе-

¹⁰ Това означава оценка под (3) по двата основни предмета (португалски и математика) или по три предмета, или по два предмета (различни от двата основни предмета) и слаба оценка по предмет, наречен *área de projecto* (“Проектиране и разработване на класни проекти по време на учебната година”).

тенции и трябва да повтаря класа. Във Финландия се анализират оценките на учениците по всички предмети. Ако един ученик не покрие изискванията по един или повече предмети (оценки под или равни на 4 от 10 точки), може да повтаря класа. В Турция, ако средните оценки на учениците от двата срока по два предмета са под (2), ученикът може да повтаря класа.

Фигура 2.2. Критерии за повтарянето на клас в първия етап на основното образование (ISCED 1) за учебната 2009-2010 година



Забележка

Ирландия: данните са непълни и не са потвърдени на национално ниво.

Тежестта на отрицателните резултати от оценяването в основното образование е относителна при вземането на решение за преминаване в по-горен клас или за повтаряне на класа, водещи са останалите фактори за оценяване и учебното развитие на ученика. На практика един ученик в Германия може да повтаря учебната година при определени обстоятелства дори когато е решено да премине в по-горен клас. В други държави обаче е възможно ученикът да премине в по-горен клас, въпреки че според резултатите, които е постигнал, трябва да повтаря класа. Така е в Австрия и Словения, където резултатите по останалите предмети са оценени като задоволителни и позволяват на ученика да премине в следващия клас. И във Финландия, въпреки критериите за оценяване, ученикът може да премине в по-горен клас, може и да повтаря класа. В Полша условното преминаване в по-горен клас е възможно само веднъж в един цикъл (в четвъртата, петата и шестата година) и то само при слаба оценка по един единствен предмет, но при условие че предметът се изучава в следващия клас.

2.3. Възможности за наваксване в края на учебната година

В много държави въз основа на резултатите на учениците в края на учебната година, се взема решение за преминаването им в по-горен клас на началния етап. В образователните наредби обаче са предвидени възможности за наваксване, в случай че се наложи повтаряне на класа. На ученика се дава втора възможност да бъде оценен и по този начин да премине в следващия клас. В Естония на ученика, който е застрашен от повтаряне, в края на учебната година се възлагат допълнителни домашни работи, основно по предметите, по които той е получил слаби окончателни оценки. Целта е да му се помогне да придобие липсващите знания и квалификации, които той трябва да притежава съгласно учебната програма. Подобна е

ситуацията и в Латвия. В края на учебната година учениците се обучават в допълнителни учебни часове и полагат изпити по предметите, които не са издържали или са получили слаби окончателни оценки. В Литва учителите имат право да възложат допълнителни домашни работи в края на учебната година, за да дадат втора възможност на учениците да бъдат оценени и да преминат в по-горен клас. В други държави (Чехия, Румъния и Словакия) са предвидени изпити/тестове в края на учебната година по тези предмети, които учениците не са издържали. В Унгария (от втората година) и Полша (от четвъртата година) учениците също полагат изпити за наваксване. При полагането на тези изпити обаче съществуват някои ограничения. В Чехия и Полша ученикът не може да положи изпити/тестове по повече от два предмета. Във Финландия, съгласно действащите регламенти, на учениците трябва да се даде възможност да докажат, че са достигнали едно приемливо ниво посредством различни изпитни методи, които са подходящи за тях (писмени изпити, разговори с учителя и др.)

2.4. Преход от основното към средното образование и повтаряне на клас

В много държави, когато съществуват процедури за преход от основното към първия гимназиален етап на средното образование¹¹, са предвидени три различни възможности за преминаване: чрез свидетелството от основното училище, чрез успешно завършване на основното образование и чрез препоръки, издадени от отговорните за съответната образователна институция органи. Следователно процедурата за преход може да окаже влияние върху това дали ученикът ще премине директно, или не в следващото ниво, когато той е достигнал края на последната година на основното образование.

В някои държави приемът в средно училище се осъществява на базата на свидетелството за завършено основно образование. Когато ученикът не е получил такова свидетелство, той трябва да повтаря последната година от основното училище. Такава е практиката в Гърция, Кипър и Полша. Във Френската и Германската общности на Белгия ситуацията е по-различна, тъй като не е задължително учениците, които не са успели да получат свидетелство за завършено основно образование СЕВ (*certificat d'études de base*), да повтарят годината. Тези ученици имат възможност да влязат в първата година на средното общообразователно училище, но при определени условия. Във Френската общност ученикът също може да бъде приет в първата година на средно многопрофилно училище, където е задължен да положи отново изпит за придобиване на СЕВ. Ако получи това свидетелство, може да продължи своето обучение в едностепенна форма на средното образование. Ако не го придобие, продължава обучението си в алтернативната форма (*enseignement différencié*) на средното училище. След края на втората или третата година ученикът трябва да продължи своето обучение в технически или професионални училища.

В някои държави в края на основното образование се провежда общообразователно многопрофилно обучение за първия етап на средното образование. Решението за избор на общообразователен профил на обучение се взема на базата на резултатите, които ученикът е постигнал в основното училище. Ако се установят затруднения, повтарянето на класа може да се замени с избор на по-лека форма на общообразователно обучение в средно училище. Има случаи, в които повтарянето на последната година на основното училище се използва като стратегическо средство, за да може ученикът да постигне по-добри учебни резултати и да бъде приет в желаното училище през следващата учебна година.

В четири държави на учениците се дава възможност да повтарят класа по свое желание с цел да бъдат приети в по-престижни профилирани училища, тъй като изборът на профил и

¹¹ В някои държави преминаването към първия гимназиален етап става автоматично, тъй като задължителното образование се състои от една единствена структура. Такава е практиката в България, Чехия, Дания, Естония, Латвия, Унгария, Словения, Словакия, Финландия, Швеция, Исландия, Норвегия и Турция.

оценките на ученика в края на основното образование са тясно обвързани. Постигането на по-добри резултати дава възможност на учениците за избор на по-добро средно училище. Такава е практиката в Германия, където един ученик има право да повтаря годината, за да постигне по-добри резултати и да премине в друго, по-елитно средно училище. В Люксембург учениците могат по избор да повтарят последната година на основното училище (*enseignement fondamental*), за да бъдат приети в общообразователно (*lycée*) вместо в професионално средно училище (*lycée technique*). В Малта има възможност родителите и училищният директор да решават съвместно дали ученикът да повтаря шестата (последна) година на основното училище и да премине в седмата година, като целта е прием в *junior lycée*, а не в по-непрестижно средно училище. Тази допълнителна година предлага възможност на ученика да се подготви по-добре за изпитите за прием в *junior lycée*. Само учениците, които са издържали най-добре тези изпити, се приемат в престижните общообразователни средни училища. В рамките на реформата на прехода от основно към средно образование от септември 2010 г. вече не се провеждат изпити за *junior lycée* и така отпада седмата година. В Лихтенщайн по правило преминаването в по-горен клас става автоматично, но последната година на основното училище може да бъде повтаряна, тъй като в края ѝ се провежда процедура по разпределение на учениците в различните видове средни училища. Разпределението става на базата на учебните резултати и на квоти. Родителите могат да подадат молба детето им да повтаря последната година на основното училище, но само когато имат основателни причини за това. Необходимо е и съгласието на училищния съвет.

2.5. Участници в процеса на вземане на решение за повтаряне на клас

2.5.1. Роля на участниците от училищните и специализираните среди

В повечето държави почти всички предмети в основното училище се преподават от един общоквалифициран учител. Учителите специалисти преподават предмети като музика, чужди езици и спорт. Учениците в някои държави изучават в последната година на основното училище различни предмети, които се преподават от учители специалисти. Независимо дали се касае за общоквалифициран учител или учител специалист, те отговарят за оценяването на знанията и придобитите компетенции на учениците. В редица държави класният ръководител взема решение за повтаряне на класа или преминаване в по-горен клас. В Словакия общоквалифицираният учител е единственият, който взема това решение. В случаите, когато за класа отговаря повече от един учител, решението се взема на базата на оценките на всички преподаватели. Такава е практиката в Германия, Гърция, Испания, Латвия и Малта. Решението за повтаряне на клас в Италия се взема само с единодушие от всички преподаватели на класа.

Останалите участници могат да участват в процедурата по вземане на решение съвместно с учителите, които преподават в този клас. В някои държави това е целият учителски колектив. В трите общности на Белгия решението се взема от ръководството на класа (учителите и училищния директор). В Германия решението за най-тежките случаи се взема от целия учителски съвет, а не само на ниво ръководство на класа. В учителския съвет влизат всички учители от училището, а председател е училищният директор. Този съвет може да реши един ученик да повтаря годината дори когато ръководството на класа е взело решение за преминаване в следващия клас. Във Франция критериите за преминаване в по-горен клас се прилагат за периода на определен цикъл. Преминаването се решава по предложение на класния ръководител и с одобрението на съвет, състоящ се от класните ръководители на всички класове на съответния цикъл. В Люксембург работната група, която решава преминаването в по-горен клас или повтарянето на класа, се състои от всички участващи в процеса на обучение и възпитание на класа в този цикъл. В Австрия, в случай че оценката на

един ученик по задължителен предмет е незадоволителна и по тази причина той трябва да повтаря класа, учителският съвет решава преминаването на ученика, ако оценките му по останалите предмети са достатъчно добри. В Португалия класният ръководител в първия цикъл на основното училище разрешава преминаването в следващ клас съвместно с учителския съвет. Във втория цикъл решението се взема от ръководството на класа въз основа на успеха на ученика. Това ръководство включва всички учители на съответния клас и представители на учениците и техните родители. Когато на заседанията се обсъждат оценките на ученика, в тях участват само учителите, които преподават в този клас.

В Словения решението за повтаряне на първата и втората година се взема или въз основа на молба от родителите на ученика, или по предложение на учителите, със съгласието на родителите. От третата до шестата година процедурата е по-различна. Класният ръководител прави предложение за повтаряне на годината, но окончателното решение се взема от учителския съвет с единодушие.

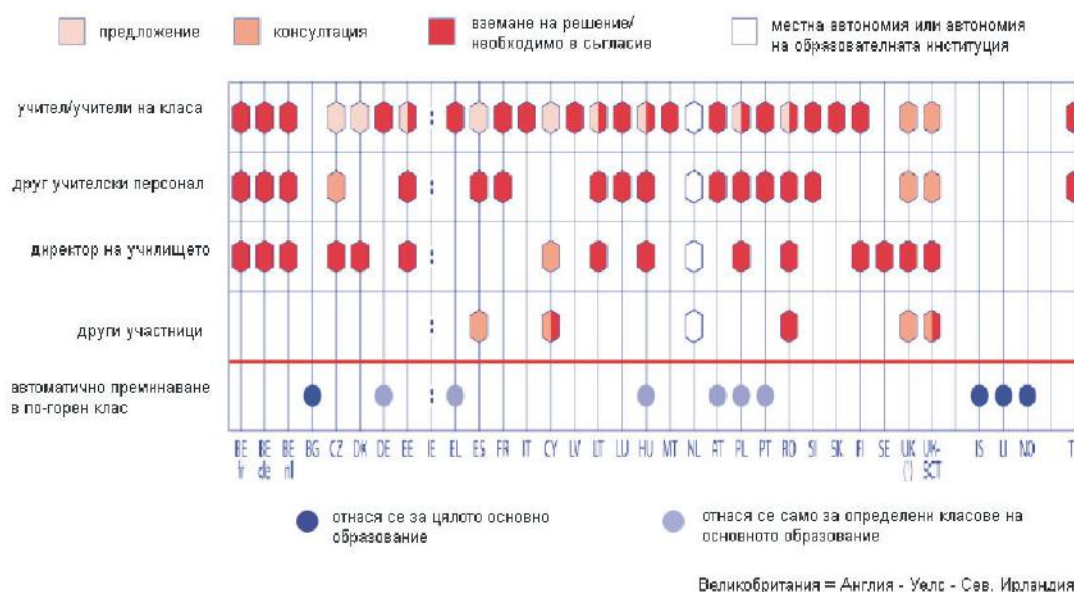
В пет държави (Естония, Литва, Унгария, Полша и Румъния) процедурите и участниците в тях са почти еднакви. Там класният ръководител прави предложение за преминаване в по-горен клас или за повтаряне на класа, което се базира на неговата лична преценка. Окончателното решение обаче се взема на друго ниво, обикновено на учителски съвет под председателството на училищния директор, където участват всички учители от това училище, вкл. преподаващите в съответния клас. В Естония решението се взема от учителския съвет под председателството на училищния директор по предложение на класния ръководител. В Литва класният ръководител прави предложение за повтаряне на класа, а окончателното решение се взема от училищното ръководство и външни педагози. В Унгария класният ръководител предлага учениците за повтаряне, а учителският съвет на училището взема решение на базата на окончателните оценки в края на учебната година. В Полша (от четвъртата до седмата година) отговорният за определен предмет учител дава своята преценка пред педагогическия съвет, който се състои от всички учители на училището и се председателства от училищния директор. Окончателното решение за повтаряне на годината се взема от педагогическия съвет. В Румъния класният ръководител прави предложението за повтаряне на класа, но окончателното решение се взема от членовете на учителския съвет, състоящ се от всички учители от училището, училищното ръководство и външни педагогически специалисти.

Училищните директори или органите на училищното ръководство могат да изпълняват различна роля в процеса на вземане на решение за преминаване в по-горен клас. В някои държави тяхното влияние е твърде ограничено. Във Франция предложенията за повтаряне на класа или преминаване в следващ клас, изготвени от учителския съвет, включващ всички преподаватели на класа от съответния цикъл, се представят на родителите съгласно действащите разпоредби на училищния директор. В Литва училищният директор се включва в този процес в края на процедурата по вземане на решения за повтаряне на класа, след като разгледа становището на съвета на класа. В други държави решението за повтаряне на класа се взема от училищния директор. Такава е практиката в Чехия, но там директорът се съобразява с решенията на една инстанция, наречена "Конференция на класовете", която съществува във всяко училище и се състои от всички учители на училището. Задачата на тази конференция е да докладва за всички ученици, които не изпълняват критериите за преминаване в следващ клас и да представи на училищния директор предложенията. В Дания училищният директор взема окончателното решение по предложение и препоръка на класния ръководител. В Швеция училищният директор е единственият, който решава дали ученикът да повтаря класа. Във Великобритания (Англия, Уелс и Северна Ирландия) отговорността за решението за повтаряне на класа е на училищния директор. Преди това той изисква становището на външни педагогически специалисти като например психолози, консултантите на учи-

лицните институции (school improvement officer), мнението на родителите и на други сътрудници на училището, които имат взаимоотношения със съответния ученик. В Шотландия разликата се състои в това, че окончателното решение се взема съвместно от училищния директор и от местната педагогическа служба. Във Финландия решението за преминаването на ученика в по-горен клас се взема от директора на училището заедно с учителите на ученика.

Дори в случаите, когато решението се взема най-вече от персонала (служителите) на училището, в някои държави повтарянето на годината се решава и с участието на външни участници. Това често са психопедагози и/или консултативни служби. От тях се изисква мнение или съгласие и да представят оценка на ситуацията, в която се намира ученикът. Във Фламандска общност на Белгия се изисква становището на Центъра за педагогическо консултиране (CLB) дали ученикът трябва да посещава допълнителна, осма година на основното училище. Във Френската и Германската общност се изисква становището на централните за психо-медико-социална помощ, респективно CPMS и PMS. В Испания специализираният персонал на екипа за психопедагогика и образование консултира училището при решението за преминаване в по-горен клас и взема окончателното решение за това. В Португалия, в случаите когато се налага повтаряне на класа, се прави допълнително оценяване на ситуацията на ученика. За целта се изисква становището на психопедагог. В това отношение Кипър представлява изключение. Там съгласно образователните разпоредби ролята на учителите се състои в това да съобщят на учениците кой от тях трябва да повтаря класа. След това те правят препоръки и дискутират всеки отделен случай с училищния директор, родителите, а понякога и с училищен психолог. Окончателното решение се взема от инспектор, отговорен за съответното училище, който приема или отхвърля предложението за повтаряне на класа.

Фигура 2.3. Роля на образователните специалисти в и извън училище в процеса на вземане на решение за повтаряне на клас в първия етап на основното образование (ISCED 1) през учебната 2009-2010 година



Забележки

Естония, Литва, Унгария, Полша и Румъния: преподавателите на класа изготвят предложението и вземат окончателното решение, тъй като те са част от училищния съвет, който е консултативен орган по отношение на повтарянето на учебната година. Училищният директор също участва в процедурата, тъй като той председателства училищния съвет.

Кипър и Шотландия: някои участници в процедурата по вземане на решение за повтаряне на годината са консултанти, а други вземат окончателното решение.

Португалия: училищният съвет участва във вземането на решение за повтаряне на класа само в първия цикъл на основното образование.

Словения: представените на тази фигура участници вземат решение за повтаряне след третата година. Данните за първите две години от основното училище са представени на фиг. 2.5.1.

Пояснения:

Специалните случаи на участие на родителите в процедурата по вземане на решение за повтаряне на класа не са отразени в тази фигура (глава 2.5.2.)

Други участници: в тази категория попадат или специалисти, заети в училището и във външни образователни центрове (социални работници, възпитатели, училищни консултанти, психолози и др.), или местните образователни служби.

2.5.2. Роля на родителите

Във всички държави родителите или законните настойници на ученика се информират периодично от училището за състоянието и развитието на тяхното дете. Решението за преминаване в по-горен клас или за повтаряне на класа се съобщава на родителите в края на всяка учебна година. В някои държави родителите се консултират в момента на вземане на решението. В Дания винаги училищният директор консултира родителите, а когато се взема окончателното решение, не се има предвид тяхното мнение. В Естония справедливото и разумно решение за повтаряне на учебната година от един ученик се взема от ръководството на класа, като се има предвид и мнението на родителите. В Малта някои училища информират родителите за решението тяхното дете да повтаря класа, а други училища консултират родителите за състоянието на детето преди да вземат това решение. В Холандия, когато родителите не са съгласни с решението тяхното дете да повтаря същия клас, преговарят с училището и излагат своите аргументи в полза на преминаването на детето им в по-горен клас. Окончателното решение обаче се взема от училището дори когато родителите не са съгласни с него. В Швеция училищният директор, след разговор с родителите, може да вземе решение детето да повтаря класа.

В почти половината от държавите законодателството предвижда родителите да играят активна роля в процеса на вземане на решение за повтаряне на клас, като съществуват три различни възможности да се включат в този процес:

- възражение, което те могат да подадат в случаите, когато не са съгласни с решението тяхното дете да повтаря класа;
- самите те да подадат молба детето им да повтаря класа;
- съгласие или несъгласие с решението за повтаряне на класа от тяхното дете.

В десет държави законодателството разрешава на родителите или настойниците да подадат възражение, в случаите когато не са съгласни с решенията на отговорните органи. Подадените възражения водят до това, че в процеса на вземане на решение за повтаряне на класа се включват и други участници или служби, които могат да потвърдят или отхвърлят решението на учителите. В Чехия, в случай че родителите се съмняват в оценките на своето дете, те имат право да помолят училищния директор детето им да бъде изпитано още веднъж от изпитна комисия. Ако предметът, по който ученикът има слаба оценка, се преподава от училищния директор, родителите могат да се свържат с регионалната образователна служба и да помолят детето им да се яви още веднъж на изпит по този предмет. В повечето автономни области на Испания законодателството предоставя възможност на

родителите да депозират възражение срещу оценяването или решението за повтаряне на класа от тяхното дете. В някои области процедурата за подаване на възражения е ясно установена. Във Франция родителите могат в срок от 15 дни след постъпването на предложението за повтаряне на класа от тяхното дете, да го обжалват. За тази цел те трябва да подадат обосновано възражение до главния инспектор на образователния окръг (académie), директор на правителствената служба за образование в департамента, който взема окончателното решение. В Латвия, в случаите когато родителите не са съгласни с окончателните оценки на детето им в края на учебната година, училищният директор назначава комисия за оценяване, съставена от учители и членове на методическия съвет¹². Тя трябва да оцени придобитите знания и умения на ученика съгласно националните образователни стандарти. Окончателното решение се взема от училищния директор на базата на това оценяване. Ако родителите в Литва не са съгласни с решението детето им да повтаря класа, училищният директор взема мнението на класния ръководител относно работата на ученика в клас. Окончателното решение се взема от учителския съвет въз основа на препоръките на училищния директор. В Люксембург, когато родителите не са съгласни с решението на педагогическия съвет детето им да повтаря класа, те имат право до 15 дни от вземане на решението да подадат възражение в общинския инспекторат, което трябва да бъде разглеждано в рамките на един месец. В Австрия, след като родителите са подали възражение срещу решението на учителския съвет, училището трябва да го представи за разглеждане от общинския училищен инспекторат, който взема окончателното решение. В Португалия процедурата за повтаряне на клас в основното и в първия етап на средното образование започва в училището, а окончателното решение се взема от външен управляващ орган, включващ регионалната дирекция за образование. За по-голяма прозрачност и справедливост родителите могат да поискат в края на учебната година децата им да бъдат изпитани допълнително от специализирана комисия от същото училище или друг училищен орган. В края на процедурата класният ръководител съвместно с учителския съвет анализира всички представени документи и взема окончателното решение, което потвърждава или отхвърля първоначалното предложение. Педагогическият съвет (conselho pedagógico)¹³, трябва да потвърди взетото решение. Накрая изпълнителният отговорен орган на училището информира родителите за своето решение. В случай че по някакъв начин бъде нарушена процедурата, родителите могат евентуално да подадат молба до регионалната дирекция по образованието, която взема окончателното решение дали ученикът да повтаря класа. В Словения, в случай че родителите са подали възражение, окончателното решение се взема от комисия от трима членове, един от които задължително е от съответното училище, а другите двама са външни педагози. Във Финландия родителите могат в случай на очевидна грешка при взетото решение за повтаряне на класа от тяхното дете, да се обърнат към регионалната образователна агенция, която от 2010 г. изпълнява ролята на държавна агенция на провинцията, да изискат ново изпитване и оценяване на ученика или вземане на ново решение за преминаването му в по-горен клас. Друга възможност се предоставя на родителите в Унгария и Словения, където въпреки решението ученикът да премине в по-горен клас, те могат да подадат възражение и молба да бъде

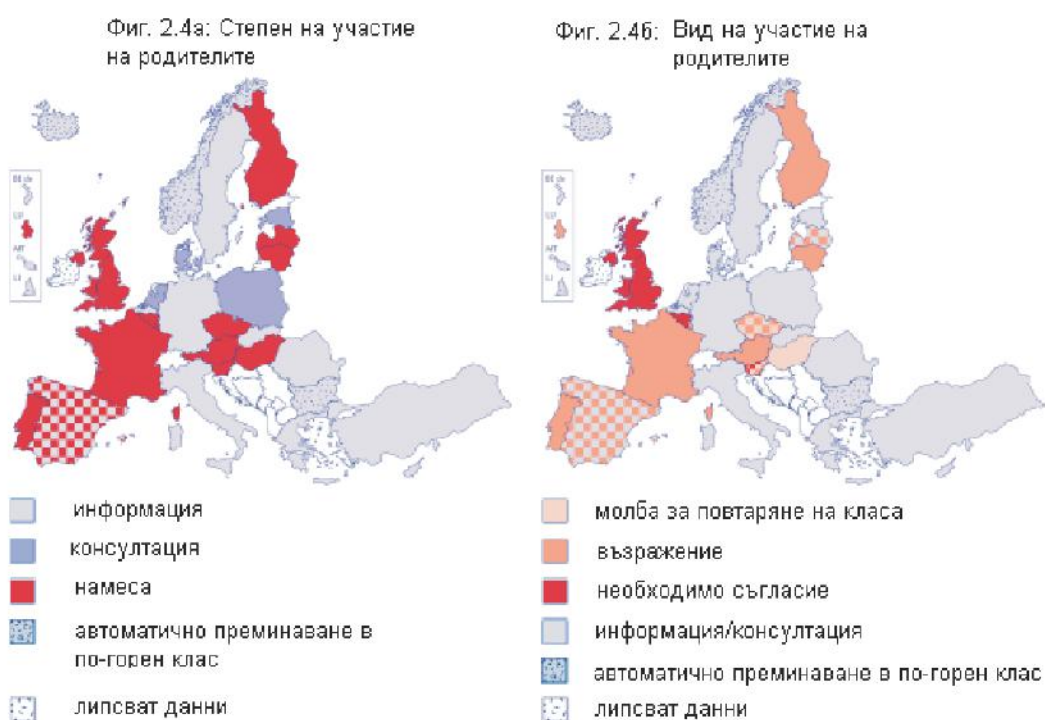
¹²Този съвет не включва непременно членове на учителската колегия. В повечето случаи той се председателства от асистент на училищния директор, отговарящ за образователните въпроси. Когато съответният предмет се преподава от повече учители, този съвет може да се председателства от някой от тях.

¹³conselho pedagógico отговаря за координацията на дейността и консултиране на училищата в областта на педагогиката и дидактиката, за подпомагане и консултиране на учениците, за началното и продължаващото професионално обучение на учителите и на целия училищен персонал,

разрешено на детето им да повтаря същия клас. В Унгария е задължително разрешението на училищния директор, докато в Словения окончателното решение се взема от учителският съвет. В Чехия се дава възможност на родителите да заявят своето желание детето им да повтаря класа, но само в случаите, когато то има тежки здравословни проблеми. Молбата трябва да е придружена от становище на специалист, но окончателното решение се взема от училищния директор. В Швеция училищният директор може да допусне повтаряне на класа по молба на родителите. Не е задължително родителите и директорът да са на едно мнение, тъй като в крайна сметка окончателното решение се взема от училищния директор.

В други гържави за повтаряне на клас е необходимо съгласието на родителите на детето. Във Френската общност на Белгия родителите могат да отхвърлят решението на работната група, която взема решение в края на учебната година детето им да повтаря класа и да подадат молба против това решение или ако решението е за преминаване в по-горен клас – молба за повтаряне на същия клас. В законодателството на страната е заложено, че трябва винаги да се взема предвид становището на родителите. На практика родителите приемат решенията на работната група. В Германската общност на Белгия родителите се запознават с предложението на ръководството на класа и становището на Центъра за психо-медико-социална помощ и тогава вземат решение дали детето да се обучава в осма година в основното училище. В Полша съгласно действащите образователни регламенти, решението за повтаряне на първа, втора или трета година на основното училище (Szkoła podstawowa), където се учи шест години, трябва да се приеме от родителите. В противен случай то не се прилага. В Словения родителите на учениците от първата до третата година на основното училище имат право да подават възражения, а тяхното становище задължително се взема под внимание. Ученикът повтаря класа само тогава, когато неговите родители или настойници дадат съгласие за това. По същия начин и във Великобритания училищният директор, след подробно обсъждане с родителите на евентуалните последици за детето, се старее да получи съгласието им то да повтаря същия клас.

Фигура 2.4. Участие на родителите във вземането на решение за повтаряне на клас в първия етап на основното образование (ISCED 1) през учебната 2009-2010 година



Забележки:

Белгия (Германска общност): В случай че един ученик трябва да продължи обучението си в допълнителна осма година на основното училище, родителите вземат окончателното решение въз основа на предложението на ръководството на класа и на базата на становището на Центъра за психо-медико-социална помощ.

Испания: степента на участие на родителите е различна в отделните автономни области.

Полша: в първите три години на основното училище преминаването в по-горен клас става автоматично. В извънредни случаи, когато се налага ученикът да повтаря класа, е необходимо съгласието на родителите.

Словения: съгласието на родителите се изисква само в първата и втората година на основното училище.

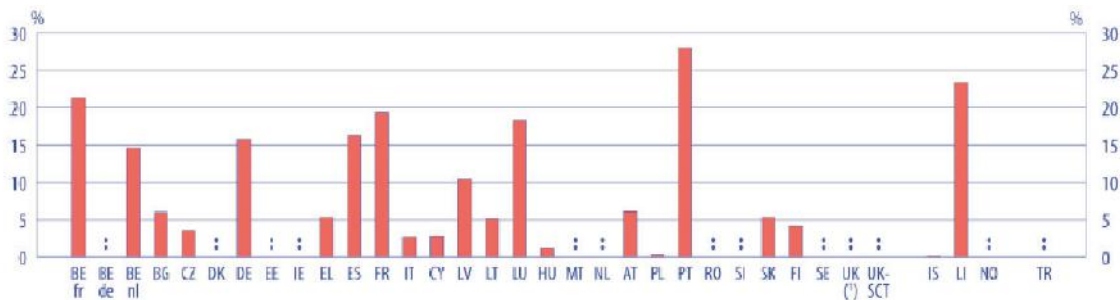
2.6. Статистически данни

За да може най-пълно да се обобщи състоянието по отношение на повтарянето на учебната година в началното образование в европейските държави, по данни от Евростат от 2008 г., е изчислен дялът на децата, които все още се обучават в предучилищното и основното образование (ISCED 0 и 1), въпреки че са достигнали възраст, на която трябва вече да са в първия гимназиален етап на средното образование (ISCED 2). Този дял обхваща учениците, които са тръгнали по-късно на училище, тези които е трябвало да повтарят една година в основното училище, но и деца, дошли от други държави, които е трябвало да се върнат един клас назад. Полученият резултат се сравнява с процентния дял на децата, които във възрастта, в която обичайно започва първата година на основното образование, продължават да посещават предучилищна институция (фиг. 2.5а). Изхождайки от разликите в двата процентни дяла, може да се установи доколко голяма е честотата на повтарянето на клас в началното образование във всяка отделна държава (фиг. 2.5б). Използваните в тези изчисления данни от Евростат обхващат и децата със СОП.

Фигура 2.5а. Дял на оставащите в училище ученици в предучилищен (ISCED 0) и начален етап (ISCED 1), 2007-2008



Фигура 2.5б. Оценяване на процента на повтаряне на клас в основното образование (ISCED1) 2007-2008



Данни (фиг.2.5а и фиг.2.5б)

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU
■	5,6	:	5,9	1,0	47,3	17,4	37,7	16,7	:	1,0	0,5	1,4	1,5	3,8	8,0	2,5	3,5
■	27,0	:	20,5	7,0	50,8	17,2	53,5	6,5	61,0	6,3	16,8	20,8	4,2	6,6	18,4	7,6	21,8
Δ	21,4	:	14,6	6,0	3,5	:	15,8	:	:	5,3	16,3	19,4	2,7	2,8	10,4	5,1	18,3

	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK (*)	UK-SCT	IS	LI	NO	TR
■	75,8	:	:	38,6	4,2	2,5	77,7	4,4	43,7	1,9	1,6	:	:	0,1	48,6	0,9	:
■	77,0	39,9	42,8	44,7	4,6	30,5	74,6	2,4	49,0	6,0	:	1,6	0,5	0,3	72,0	:	:
Δ	1,2	:	:	6,1	0,4	28,0	:	:	5,3	4,1	:	:	:	0,2	23,4	:	:

Източник: Евростат, 2008

UK (*): UK-ENG/WLS/NIR.

Забележки

България: когато през 2007-2008 г. са събирани данни на Евростат, не е в сила автоматичното преминаване в основното образование. През този период учениците не повтарят първи клас, но въпреки това могат да повтарят от втори до четвърти клас.

Ирландия: „бебешките класове“ приемат деца на 4-годишна възраст в начален етап на основното образование преди започването на задължителното образование.

Гърция и Малта: данните са за 2006-2007 г.

Швеция и Норвегия: няма данни, тъй като предоставените от Евростат възрастови разделения се оценяват по учебни години.

Великобритания: данни на Министерството на децата, училищата и семействата, DSCF (през 2010 г. то е заменено от Министерството на образованието, DfE). Заедно са пресметнати публичните и частните училища. Специалната педагогика не е взета под внимание. Референтната година е 2008-2009 г.

Турция: не се прави разлика между ISCED 1 и ISCED 2.

Пояснения

Пресмятанятията се базират на данни на Евростат за ученици, разделени по ISCED степен и възраст. Основа за оценка за всяка отделна страна е официалната възраст за постъпване в ISCED 1 и ISCED 2. За всяка официална възраст на започване се пресмята съотношението на учениците, които все още са в ISCED 0 и ISCED 1, спрямо общия брой ученици в тази възраст за съответната страна. В данните се обхващат и деца със СОП. Независими частни образователни институции не са взети под внимание.

Съответната официална възраст на постъпване в отделните ISCED степени е представена в диаграмите за структурата на европейските образователни системи за 2009-2010 г. (Eurydice 2009).

Оценяването на процента на повтаряне на клас в основното образование се пресмята, като процентният дял на оставащите в предучилищна възраст се извади от процентния дял на оставащите в основното образование. Става дума за оценяване, тъй като се вземат под внимание за една и съща референтна година различни випуски от ученици. Отрицателните стойности се считат за липсващи. Специални забележки на страните относно процентния дял на децата, които са на възраст, когато се започва задължителното образование за ISCED 1, но все още остават в ISCED 0, могат да се вземат от забележките от фиг. 1.3.

Друг източник, който допълва оценяванията за оставащите в училище ученици в края на основното образование, представляват най-новите данни на PISA по този въпрос (PISA е програма за международна оценка на учениците). В проучване на PISA 2009 учениците на възраст 15 години, които вземат участие в него, отговарят на следния въпрос: Повтаряли ли сте вече учебна година? Учениците могат да избират един от следните отговори: не, все още не; да, един път; да, два или повече пъти. Те биха могли да посочат ISCED 1, 2 или 3. От отговорите на този въпрос може да се получи дела на онези 15-годишни ученици, които са повтаряли клас в основното образование.

Фигура. 2.6. Дял на 15-годишните ученици, които в основното образование (ISCED 1) са повтаряли поне един път дадена година, 2009



x Страната не е взела участие в проучването.

EU-27		BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU
7,7		22,0	14,5	16,0	2,7	2,1	3,6	9,2	3,9	11,0	2,0	12,2	17,8	1,0	x	6,0	2,1	22,2
HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK-ENG	UK-WLS	UK-NIR	UK-SCT	IS	LI	NO	TR
6,2	x	22,4	4,9	1,9	22,4	2,3	:	1,9	2,4	3,8	1,6	2,3	1,2	1,7	0,7	10,2	:	3,8

Източник: Вторичен анализ на БД на PISA- изследване 2009, OECD

Забележки

Словения: въпросът не е бил поставян на учениците в степен ISCED 1.

Норвегия: въпросът не е бил поставян на учениците поради автоматично преминаване.

Турция: не се прави разлика между основното и първия гимназиален етап на средното образование. Процентът се отнася до двете образователни степени.

На фиг. 2.5а и 2.5б, представящи данни на Евростат, при сравняване на двата процента могат да се различат две основни групи страни. В първата група, към която принадлежат повече от половината страни, разликата е минимална, т.е. много е нисък процентният дял на ученици в основното образование, които повтарят учебна година. В другата група от девет страни може да се наблюдава високо, респективно значително отклонение: значителен процент ученици повтарят най-малко една година в основното образование. Вътре в тези две групи възникват още по-специфични профили.

В повечето страни, които принадлежат към първата група, двата процента са относително ниски: много рядко не се приемат деца в основното училище, когато са достигнали теоретичната възраст, но също и много рядко повтарят клас. Така е в България¹⁴, Гърция, Италия, Кипър, Литва, Малта, Полша, Словения и Финландия. Тъй като в Исландия преминаването в по-горен клас става автоматично, разликата между двата процента е почти нула. Данните от PISA 2009 (фиг. 2.6) потвърждават, че в тези страни, взели участие в допитването, дялът на 15-годишните ученици, които са повторили клас в основното образование, е твърде нисък и от 0,7% в Исландия достига до 2,7% в България. Във Великобритания дялът на повтарящите също е много нисък. В Швеция той възлиза едва на 3,8%. В Норвегия този въпрос не е поставян на учениците, което отразява принципа на автоматичното преминаване.

В осем страни (Чехия, Дания, Естония, Латвия, Унгария, Австрия, Румъния и Словакия) процентният дял на учениците, които са записани в основното образование, въпреки че трябва да бъдат в средното, е твърде висок. Отклонението от процента на оставащите в предучилищен етап е твърде малко. Това означава, че в тези страни има едно забавяне на приема на децата в основното образование. След като обаче започнат училище, голяма част от учениците преминават целия период на основното образование без нито едно повтаряне на клас. Данните от PISA 2009 потвърждават тази практика в основното образование в тези осем страни. В Словакия, Чехия и Румъния респективно само 1,9%, 2,1% и 2,3% от 15-годишните ученици са повтаряли клас в основното образование. В Дания това са 3,6%, в Естония - 3,9% и в Австрия - 4,9%. Подобна изглежда ситуацията, макар и по-слабо изразена, в Латвия и Унгария, където също е възможно да се започне по-късно задължителното основно образование. Съгласно данните на PISA 2009 6,0%, респективно 6,2% от 15-годишните ученици в двете страни повтарят най-малко един клас в основното образование.

Във втората група страни, за която фиг. 2.5б показва очевидни различия между двете нива, могат да се различат страни, в които почти всички ученици завършват основното си образование в предвиденото време, и страни, в които оставането в училище започва със започването на основното училище.

Белгия, Испания, Франция, Люксембург, Холандия и Португалия се характеризират с това, че при много малко деца се отлага приемът в първата учебна година на основното образование, когато те са достигнали официалната възраст за започване на училище. Броят на оставащите в училище в края на основното образование е твърде висок. Съгласно данните на PISA 2009 точно тези шест страни на фиг. 2.6 показват най-висок дял на повтарящи ученици в основното образование сред участващите европейски страни. Той достига от 12,2% в Испания до 22,4% в Холандия и Португалия. С процентен дял от 11,0% Ирландия също отбелязва висок дял на повтарящи в степен ISCED 1.

Към втората група страни с висок процент на повтаряне са Германия и Лихтенщайн, които показват друг профил. Както вече се обясни в първа глава, увеличава се процентният дял на деца, които започват училище 1 година по-късно от изискваната възраст и те посещават преходни класове. Разликата между двата процента на фиг. 2.5а е значителна: в края на основното образование в училище има повече останали ученици, отколкото ученици, започнали своята първа година на основно образование по-късно. Данните на PISA потвърждават, че независимо от учениците, които изостават със започването на основното образование, има не малък брой ученици, които са повторили поне веднъж даден клас по време на основното училище. В Германия 9,2% от учениците повтарят най-малко един клас в ниво ISCED1. В Лих-

¹⁴ Следва да се припомни, че в България преди въвеждането на автоматичното преминаване във всички класове по време на задължително основно образование за учебната 2009-2010 година съгласно регламентите е възможно ученици от втори до четвърти клас да повтарят, ако не са издържали един или няколко предмета.

тенщайн данните на PISA показват, че въпреки автоматичното преминаване в основното училище, 10,2% от 15-годишните ученици отговарят, че са повтаряли една година от основното образование. Освен това разликата между двата процента в данните на Евростат е доста голяма. Това може да се обясни с наличието на преходни класове към първите два класа на основното образование. В действителност е възможно големият процент от оставащи ученици в основното образование да са онези, които не са били приети директно през първата година на основното училище или през първата и втората година са посещавали преходен клас, който се счита за ISCED 1. В тези две страни също трябва да се помисли дали децата от чужбина трябва да се включват в класове, които не съответстват на тяхната възраст.

По отношение на използваните критерии и на участващите във вземането на решения някои страни използват подобни регламенти при повтарянето на клас. Въпреки това на практика се появяват разлики, които се измерват в статистиките. Така например както в Белгия и Испания, така също и в Кипър и Словакия е определен най-големият брой години, които могат да се прекарат в основното образование. Въпреки това делът на учениците, които повтарят клас в основното образование в първите две страни, е много по-висок спрямо другите две страни.

В някои страни, които въпреки възможностите за повтаряне на клас показват ниски нива на повтарящи ученици в основното образование, има процедури за допълване на предприетото от преподавателите оценяване. Чрез тези процедури се ограничава повтарянето на клас в основното образование. В Гърция, когато преподавателят предлага повтарянето на клас за ученик, е въведена комплексна процедура. В Италия преподавателите на класа еднотушно решават повтарянето на клас на ученик в основното училище. В Кипър е задължително крайното решение да се вземе от външно лице, т.е. определения към образователната институция инспектор дори когато инициативата за повтаряне на клас на ученик произлиза от училището. Не във всички случаи външният контрол или автоматичното преминаване обяснява ниския процент на повтаряне в дадена страна. Докато в Дания законодателството упълномощава преподавателя да позволи повтарянето на учебната година, процентът на учениците, които повтарят в основното образование, е много нисък. При това не се включва никакъв външен участник при решаването за преминаването на ученик и не са предвидени процедури на контрол и ограничения.

В крайна сметка наблюдаваните различия между страните в процентите на оставане в основното образование са нелинейни заради различните действащи регламенти. Широкото разпространение на повтарянето на клас изглежда е дълбоко вкоренено в културата, в която се счита, че повтарянето на клас влияе ползотворно върху обучението на ученика. Такава култура е силно изявена в Белгия и то предимно във Френската общност, но също в Испания, Франция, Люксембург, Холандия и Португалия. Убедеността в положителната роля на повтарянето на клас, която се споделя от повечето учители и родители, обяснява защо се приема и продължава да се използва, при това често, независимо от предвидените в официалните текстове ограничения.

ГЛАВА 3. ПОВТАРЯНЕ НА КЛАС В ПЪРВИЯ ГИМНАЗИАЛЕН ЕТАП НА СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

В тази глава се разглеждат различни аспекти на регламентите за повтаряне на клас в страните, в които те са възможни на първия гимназиален етап на средното образование¹⁵. Най-напред се разглеждат действащото законодателство в европейските страни и най-важните критерии, които оправдават един ученик с трудности да повтаря учебна година. След това в проучването се представят ограниченията, чрез които трябва да се намали повтарянето на клас (възможности за наваксване, условно преминаване и невъзможност да се повтаря определен клас или ограничаване на броя на повтарянията). Също така се обсъждат предприетите мерки след повтарянето на клас. В тази глава се посочва връзката на лицата, които участват във вземането на решение за повтаряне на клас, респективно за преминаване. Настоящият анализ се допълва от статистическите данни за практическото значение от повтарянето на клас в европейските страни.

Във всички страни учениците, които по време на учебната година срещат трудности под една или друга форма, имат достъп до допълнителна педагогическа подкрепа. Съгласно съществуващото законодателство в много страни повтарянето на клас е възможно като инструмент спрямо трудностите на ученика в училище, в случай че тази помощ не е достатъчна и напредъкът в края на учебната година е незадоволителен. Повечето страни определят в своето законодателство критерии за преминаване или повтаряне на клас. Само в две страни - Исландия и Норвегия, учениците преминават автоматично и независимо от техните училищни резултати от един клас в друг. При това преминаването в следващия клас се извършва непрекъснато и не изисква оценяване на ученика в края на учебната година. В норвежкото законодателство е определено, че всички ученици по време на задължителното образование могат да сменят един клас с друг и да продължат по-нататъшното си образование съгласно разпоредбите в учебния план. Според исландското законодателство всички деца във възрастта за задължително образование трябва да преминат в следващия клас в края на учебната година и времето за задължителното образование на едно дете не може да продължи повече от 10 години. Въпреки това са възможни изключения, тъй като исландските ученици могат сами да вземат решение за удължаване на посещението си в училище, но по-малко от 1% се възползват.

Великобритания не въвежда специални регламенти за повтарянето на клас по време на задължителното образование. Според определения в законодателството основен принцип образованието трябва да е премерено и съобразено с възрастта на ученика, неговите умения и способности.

3.1. Критерии за повтаряне на клас

Във всички страни, в които повтарянето на клас е въведено като инструмент срещу проблемите в училище, действащото законодателство определя критерии, според които няма решение за оставането на даден ученик в по-голям клас. Холандия прави изключение. Там повтарянето на клас е възможно, без да има ограничения на времето, което се използва за задължителното средно образование. Учениците могат да си оставят необходимото време

¹⁵Първият гимназиален етап на средното образование в дванадесет страни, както е дефиниран в класирането на ISCED, отговаря на последните години на единствената училищна форма на задължителното училищно образование и в Белгия на първите две години на първия гимназиален етап на средното образование.

за завършване на тази образователна степен. Дефинират се обаче критерии за преминаване или повтаряне на клас на ниво на учебна институция и всички решения по тази тема също се вземат от институцията.

Различни причини могат да допринесат ученици със затруднения да повтарят клас в първия гимназиален етап на средното образование. Към възможните критерии, които са определени от законодателството на отделните страни, най-често се включват недостатъчният училищен напредък, отсъствието от час, поведението и семейното положение на ученика.

Фигура 3.1. Критерии за повтаряне на клас в гимназиалния етап на средното образование (ISCED 2) 2009-2010



3.1.1. Отсъствие от час, семейно положение и поведение

Отсъствието от час (отсъствие от училище поради здравословни, семейни и социални причини или неизвинени отсъствия) е един от критериите, които могат да доведат до повтарянето на клас, тъй като не може да бъде оценен успехът на ученик, който е отсъствал дълъг период от време. По-дългото отсъствие поради здравословни причини представлява в половината страни критерий за повтаряне на клас дори ако това не е изрично определено в законодателството и трябва да се определи на ниво образователна институция, както е например в Холандия и Великобритания. Здравословни проблеми могат да бъдат цитирани от образователната институция или от родителите, за да може да се използва повтарянето на клас като инструмент за насърчаване. В Люксембург по-дълго отсъствие по здравословни причини¹⁶ може например да бъде мотив за съвета на класа да допусне повтарянето на клас като изключение, докато в Словения родителите могат да подадат молба тяхното дете да повтаря клас поради здравословни проблеми. В Чехия ситуацията е подобна. Там родителите могат да поискат повтаряне на клас, независимо че ученикът вече е повтарял един път този клас. Обратно, в Лихтенщайн дългото боледуване може да се използва, за да се оправдае преминаването на ученик с трудности в следващия клас.

В някои страни като Италия, Кипър, Унгария, Полша, Португалия и Румъния на отсъствието от час (независимо от това дали е извинено) може да се гледа като на самостоятелен критерий за повтаряне на клас. Във всяка от гореспоменатите страни е определен максималният брой отсъствия. Повтарянето на клас може да се изисква тогава, когато този брой е надвишен. В Италия причина за повтарянето на клас може да е, ако ученикът е присъствал по-малко от 75% от всички учебни часове.

В Кипър ученикът повтаря година, ако без уважителна причина не е присъствал 51 часа

¹⁶ Няма правило за броя на дните с отсъствие. Тук е важно решението на конференцията на класа.

или ако със или без уважителни причини не е присъствал 161 часа. В Унгария учителят не може да оцени ученика в края на годината, ако той не е присъствал на повече от 250 часа или е изпуснал повече от 30% от часовете по един предмет.

Това е причина за повтаряне на клас. Възможно е изключение тогава, когато учителският колегиум даде възможност на ученика да положи в края на годината изпит за наваксване. В Португалия общият брой на неизвинените отсъствия в първия гимназиален етап на средното образование не трябва да превишава 1/3 от седмичните часове по предмет (в третия цикъл, *Zyklus des ensino básico*). Съгласно румънското и полското законодателство повтарянето на клас може да се изисква, ако ученикът е отсъствал повече от 50% от учебните часове през годината. В Полша ученикът може да положи специален изпит за наваксване, ако е присъствал по-малко от 50% от часовете и неговото отсъствие е извинено. В Румъния ученик може да бъде отстранен от училище, ако през годината е отсъствал 40 или повече часа без уважителни причини или е пропуснал 30% или повече от часовете по предмет/модул. Той има право през следващата година да се запише в същата образователна институция в същия клас. Възможно е да се определи нова дата за изпит за ученици, ако те са били освободени поради участие в национални или международни фестивали или състезания в областта на спорта, изкуството и културата. Същото правило важи и за стипендианти и ученици, които за известно време са учили в чужбина.

В няколко страни семейното положение на ученика също се взема под внимание при вземането на решение за преминаване. В Люксембург едно дете може да повтаря клас след дълго отсъствие, което да се дължи на трудна семейна ситуация. В Словения ученик може да повтаря клас поради преместване. Обратно, в Лихтенщайн неблагоприятни семейни обстоятелства или смяна на училището на ученик с трудности могат да оправдаят преминаването в следващия клас.

Във Френската и Фламандската общност на Белгия, както в Италия и Румъния поведението на ученика е от значение за преминаването му в следващия клас. Ако оценката му за поведение е под средната, съществува опасност да повтаря класа¹⁷. Общият баланс в края на всеки цикъл във Френската и Фламандската общност на Белгия обхваща също оценката на социалния статус и поведението на ученика. В Германската и Фламандската общност на Белгия основното оценяване в края на годината или полугодията съдържа равностойност на интелектуалните и социалните умения, както и бележка за поведение. В Полша ситуацията е друга, тъй като поведението не се взема под внимание при преминаване в следващия клас. Ученик може да повтаря клас, ако той за втори път получи най-ниска оценка за своето поведение (недопустимо поведение). Ако ученикът за трети път получи такава оценка, той трябва автоматично да повтаря класа. Ако е в последния клас, той не може да получи диплома.

3.1.2. Училищен напредък

Във всички страни, в които е възможно повтаряне на клас в първия гимназиален етап на средното образование, основният критерий е училищният напредък на ученика. Той се определя или чрез изразените най-вече в числа бележки, или чрез общата оценка на ученика, към която отчасти принадлежат резултатите, компетенциите и постигнатото през годината ниво на постижения.

В повечето страни училищният напредък на ученика се изразява в оценки и в края на учебната година въз основа на получените оценки се взема решение за преминаване в следващия клас или за повтаряне на учебната година. Оценките могат да бъдат синтез на различни аспекти като резултати при контролиране на знанията, мотивация, поведение или придо-

¹⁷Само във Френската общност има тази възможност, ако тя е залегнала в училищния правилник на институцията.

бити компетенции.

Те могат да се комбинират в крайна оценка, в осреднена за всеки отделен предмет или в осреднена обща оценка за всички предмети. Решението за преминаване или повтарянето на клас се основава на скала, за да се установи дали бележките са задоволителни. Броят на оценките, които според тази скала са незадоволителни, може да е решаващ за повтарянето на клас. Определени предмети могат да имат по-голяма тежест от други. Въпреки това в някои страни при оценяване на ученик за условно преминаване се използва оценяването въз основа на бележките от цялостното оценяване (глава 3.2.2).

В двадесетте страни, в които крайната оценка представлява основният критерий, броят на неиздържаните предмети, които водят до повтаряне на клас, са различни за различните страни. За да може да се премине в следващия клас, в България, Германия, Италия и Австрия се изисква минимална годишна оценка по всички предмети. В Унгария, Полша, Румъния и Словакия два предмета с незадоволителни резултати могат да доведат до повтаряне на клас от ученика. В Чехия, Естония, Испания, Латвия и Словения с три или повече незадоволителни оценки ученикът рискува да повтаря клас. Средната минимална оценка, която се пресмята въз основа на всички предмети, е основният критерий за преминаване в Люксембург, Лихтенщайн и Турция.

В три страни (Гърция, Кипър и Португалия) някои предмети имат по-голяма тежест от други и резултатите от тях играят важна роля за преминаване на ученик в следващата степен. В Гърция учебните предмети са разделени на две групи. Успехът по предметите от група „А“ тежи повече от успеха в група „Б“. Група „Б“ обхваща спорт, изкуство и музика, икономика и технология и обучение в специалност. Всички други предмети принадлежат на група „А“. В Кипър ученикът не преминава в следващ клас, ако не е издържал предметите новогръцки и математика. Освен това ученикът не се допуска в следващ клас, ако не издържи три или повече предмета, които са част от годишните изпити или ако не издържи два от тези предмети и два предмета, по които няма изпит (новогръцки, история, математика и физика). В първия гимназиален етап на португалското средно образование ученикът повтаря последната година, ако е получил едновременно незадоволителна оценка по португалски и математика или ако има три от незадоволителните оценки по три предмета или по два предмета и реализирането на проект на класа.

В други страни училищният успех се изразява в обща оценка, в която могат да се вземат под внимание бележките (крайна бележка, средно за всеки отделен предмет, обща средна оценка на всички предмети и т.н.). Бележките обаче не са единственият критерий за преминаване или повтаряне на клас от ученика. Могат също да се вземат под внимание неговите компетенции, неговото общо развитие, прогнозите за неговите резултати и постигнатото през годината ниво. Така е в шест страни: Белгия, Дания, Франция, Малта, Финландия и Швеция.

В Белгия решението за преминаване, повторен изпит или повтаряне на клас се взема въз основа на общото оценяване през учебната година. В Германската общност на Белгия се вземат под внимание резултатите от два изпита, за да се установи дали са постигнати учебните цели по всички предмети. Във Фламандската и Френската общност също могат да бъдат организирани изпити. Училищата там могат сами да определят методите на оценяване и автоматичното преминаване.

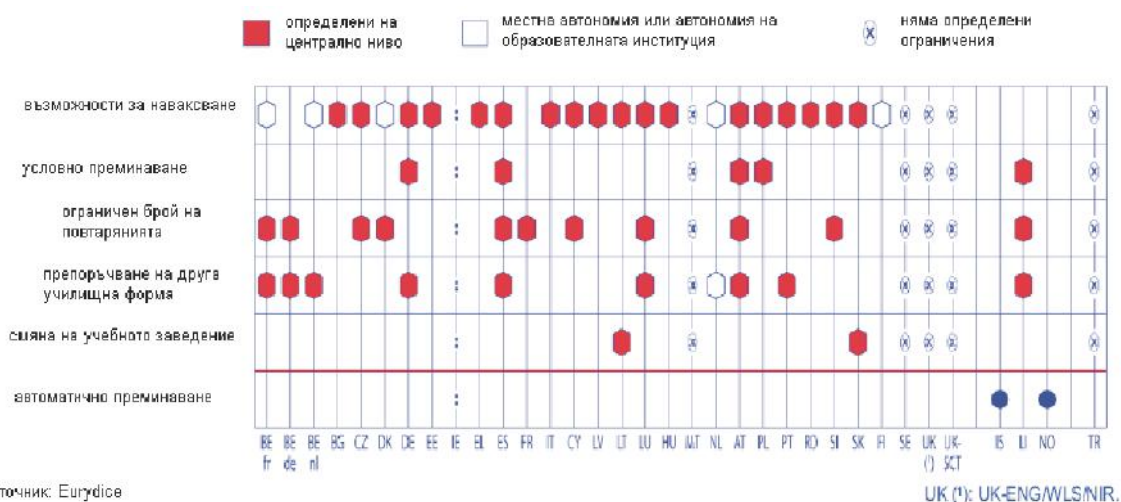
Дания, Франция, Малта и Швеция са определили подобни критерии за повтаряне на клас. Във Франция съветът на класа се опира на равностойка от оценяване и предлага преминаването или повтарянето на класа. Основен критерий тук са познанията и компетенциите, които са определени в общия образователен стандарт за първия гимназиален етап на средно образование (collège). В Малта основен критерий за преминаване е придобиването на минимум от компетенции по предметите, които се преподават в определена образователна степен.

Ако ученик с трудности не е придобил упоменатите компетенции, е наложително повтарянето на клас. Тази мярка се счита като втори шанс за ученика, за да достигне желаното ниво. В Дания изискваните за дадена образователна степен умения служат за основа за окончателното оценяване на положението на ученика, чието преминаване е застрашено. Окончателната оценка на ученик в тази страна, за разлика от Франция и Малта, не се извършва систематично и се провежда само тогава, когато през годината се изказват предупреждения за преминаването на ученика. В Швеция единственият определен на централно ниво критерий за повтарянето на класа е общото развитие на детето. Всички решения трябва да почиват на факта, че тази мярка е целесъобразна при въпросния ученик.

Във Финландия учениците повтарят клас само в два случая: ако след оценяването се стигне до мнението, че те не са издържали един или повече предмети, или ако общият им училищен напредък - въпреки задоволителните оценки, е преценен като слаб и е наложително повтарянето на клас. По същия начин е възможно ученик с незадоволителни оценки да премине в следващия клас, ако се счете, че е в състояние да го завърши.

3.2. Ограничения за повтарянето на клас

Фигура 3.2. Ограничения на повтарянето на клас в средното образование (ISCED 2), 2009-2010



В страните, в които е възможно повтарянето на клас, се предприемат различни мерки за неговото ограничаване или избягване. Към тях се отнасят изпитите за наваксване, условното преминаване в следваща образователна степен, невъзможността да се повтарят някои години по време на училищната кариера или ограничение на броя на възможните повтаряния в средното образование.

3.2.1. Възможности за наваксване в края на учебната година

В почти всички страни, в които се практикува повтарянето на клас (освен във Франция, Малта и Португалия), учениците, които не са завършили успешно учебната година, имат възможност да се явят на поправителни изпити и да получат допълнителни домашни задачи, за да поправят бележките си и така да избегнат повтарянето на клас. Постигнатите резултати на тези изпити и допълнителни домашни влияят върху окончателното решение за преминаване или наваксване на класа от ученика.

В повечето страни, в които има възможности за такова наваксване, броят на предметите, които могат да бъдат предмет на този изпит, се ограничава на един или два. Изклю-

чение правят Гърция, Испания и Словения (в 9. клас). Там ученикът има право да положи поправителен изпит по всички неиздържани предмета. В Естония, Литва и Люксембург учениците с трудности полагат повторно изпити и получават допълнителни задачи, за да подобрят резултатите си. При успех те преминават в следващия клас. В Латвия и Люксембург училището трябва да гарантира индивидуална подкрепа на ученика, който получава допълнителна задача.

В Белгия (Френска и Фламандска общност), Дания, Холандия и Финландия училището решава за съдържанието и формата, под която е възможно наваксването. Постановление за основното образование във Финландия дава възможност на ученик с трудности да докаже достигането на задоволително ниво. Този метод на вземане на решение трябва да бъде описан в местния учебен план. По правило изпитът за наваксване съдържа писмена част и разговор с учител. Използваната възможност за наваксване трябва да отговаря на възрастта и уменията на ученика.

3.2.2. Условно преминаване

В Германия, Испания, Австрия, Полша и Лихтенщайн, където бележките са от решаващо значение (глава 3.1.2), учениците с трудности могат да получат възможност за условно преминаване в следващ клас. В Германия може да бъде разрешено условното преминаване в определени класове и определени видове образователни институции. Ако ученикът не е получил необходимите бележки за преминаване в по-горен клас, той може да премине условно, като се изхожда от факта, че поради неговото ниво на постижения и неговото цялостно развитие той може да се справи със следващия клас. Условното преминаване не е разрешено, ако преминаването води до формална квалификация, например в края на първия гимназиален етап на средното образование

В Испания ученици, които в края на годината не са получили повече от две слаби оценки, преминават в следващия клас, ако се запишат в програма за наваксване и препитване, която се изготвя от учителския колегиум, и минават през съответно оценяване. Това трябва да се спазва както при разрешаването на учениците да продължат полагането на неиздържаните изпити, така също и при преминаването и сертифицирането. При извънредни обстоятелства преминаването в следващ клас може да се разреши в случай на негативно оценяване по три предмета, когато учителският колегиум е на мнение, че преминаването в по-горен клас няма да попречи на ученика да се справи през следващата година и че това ще допринесе за неговото насърчаване в училище. В Полша ученици, които не са успели на поправителния, могат да преминат условно само по един предмет, при условие че продължават да изучават този предмет в годината, в която те са преминали. В Австрия ученик с трудности може да избегне повтарянето на клас, ако той през текущата година успешно издържи изпита, който не е издържал в предходната и ако в годината след неговото преминаване се вярва в успеха на неговите актуални компетенции. В Лихтенщайн решението, определящо преминаването на ученик с трудности в следващия клас, се взема въз основа на неговите настоящи постижения, неговите оценки, процеса на учене и прогнозата за неговото училищно и педагогическо развитие.

3.2.3. Ограничен брой на повтарянето

Някои страни ограничават повтарянето на клас, при което въвеждат правила за броя на възможните повтаряния на класовете в първия гимназиален етап на средното образование. В Лихтенщайн например клас може да се повтаря само веднъж и това строго се спазва. В Люксембург ученикът не може да се запише повече от два пъти в един и същи клас. Изключение е възможно в годината на завършване на първия гимназиален етап на средното образова-

ние или на професионалната училищна форма, в която той може да се запише три пъти. В Словения учениците не могат да повтарят последната година на задължителното образование. На тях се предлагат няколко възможности за наваксване. В Кипър броят на повторените класове е свързан с учебното заведение. Ученикът има право да повтаря клас в една и съща институция максимално два пъти. Ако един ученик трябва да се запише за трети път, той е принуден да направи това в друго училище.

Наложени са ограничения за цялото средно образование във Френската и Германската общност в Белгия, Люксембург и Австрия. Във Френската и Германската общност на Белгия ученик не може да остане повече от три години в първия етап на средното образование. При сериозно заболяване в Германската общност може да се направи изключение. В Люксембург общият брой на повтаряните класове в рамките на първия гимназиален етап на средното образование е ограничен до два пъти. В Австрия ученик с трудности не може да бъде повече от десет години в средното образователно училище (Allgemeinbildende höhere Schule), където нормалната продължителност на посещение е осем години.

Във Франция законодателството определя ограничения за определени класове на първия гимназиален етап на средното образование (collège), който е разделен на три образователни цикъла - цикъл на адаптиране (11-12-годишна възраст), централен цикъл и цикъл на ориентирване (14-15-годишна възраст). Повтарянето на клас се предлага от съвета на класа в края на всеки цикъл (края на шести, четвърти и трети клас). В самия цикъл учебна година може да се повтаря само по молба на родителите на ученика (или при пълнолетие по молба на ученика) или с тяхното съгласие.

В Чехия, Дания и Испания има ограничения за общото време за задължително обучение. Тук броят на повтарянията е ограничен до два. В Чехия ученик може да повтаря само една единствена година в основното и една единствена в първия гимназиален етап на средното образование. Ученик, който вече е повторил една година в даден цикъл, преминава в следващия клас, без да се вземат под внимание неговите резултати. Според датското законодателство оставянето на ученик в по-голям клас се извършва само веднъж по време на целия период на задължителното образование, и то без изключение. В Испания един ученик може да повтори четвъртата година на първия гимназиален етап на средното образование само два пъти, при условие че той никога не е повтарял година в този образователен етап.

3.2.4. Насочване към друга училищна форма или смяна на образователната институция като алтернатива на повтарянето

За първия гимназиален етап на средното образование в Белгия, Германия, Литва, Люксембург, Холандия, Австрия, Лихтенщайн и Словакия са създадени няколко образователни възможности. Според начина, по който е организирана училищната система, в голяма част от тези страни със започването на средното образование е предвидено насочване на учениците в различни училищни форми или видове образователни институции.

В Белгия ученикът може да избира в края на първия двугодишен цикъл на средното образование между общо техническо, по изкуства или професионално образование. Освен това ученикът на 15-годишна възраст може да бъде записан във втория етап на професионалното обучение, независимо дали е завършил първия гимназиален етап на средното образование.

В Люксембург на ученици с трудности се препоръчва или друга училищна форма (техническо образование, професионално образование или обучение за техник), или те остават една допълнителна година в същия клас. Втората възможност се отнася до ученици, които не са издържали изпитите, но се счита, че са в състояние да компенсират своя дефицит през годината на повтаряне.

В Германия е възможно ученик да премине от една училищна форма в друга или от една образователна институция в друга например от гимназия (завършва с явяване на матура)

към Realschule (завършва с изпит Mittlere Reife) или към Hauptschule. Подобен процес може да има в Холандия, където вместо да повтаря на ученика със затруднения в преуниверситетска образователна институция може да се препоръча (voorbereidend wetenschappelijk onderwijs - VWO) друг вид учебно заведение като например общо образователно училище (Hoger Algemeen voortgezet onderwijs - HAVO) или училище за професионална подготовка вместо voorbereidend middel beroepsonderwijs - VMBO).

В Испания учебните планове за първоначално професионално обучение (Programas de Cualificación Profesional Inicial – PCPI) целят предотвратяване на преждевременно прекъсване на училище, предлагат нови възможности за обучение и квалификация и улесняват достъпа до заетост. Учебните планове PCPI са насочени към ученици, които са на 16-годишна възраст и не са придобили диплома за завършено задължително обучение в средното образование (Educación Secundaria en graduado Obligatoria). По изключение 15-годишни ученици, които са завършили втората година на задължителното обучение в средното образование, но не отговарят на условията да преминат в третата година и които вече са повтаряли клас в този цикъл, също могат да имат достъп.

В Португалия също се препоръчва на учениците друга форма, където учениците с трудности могат да се насочват към курсове за професионално образование и обучение (Cursos de Educação e Formação - CEF) с цел да се избегне повтарянето на клас в първия гимназиален етап на средното образование. Тези курсове дават възможност на млади хора на възраст над 15 години, които не са се справили с шестата и деветата година на общото средно образование, да ги преминат и в същото време да се подготвят за пазара на труда, като получат професионална и учебна квалификация.

В Австрия в средното училище също се практикува смяна на училищната форма в рамките на образователната институция и на същата образователна степен. Това дава възможност да бъде избегнато повтарянето на клас, като на ученика се дава възможност да продължи да посещава училище, като при това се поставя в една по-ниска степен на компетентност, за да подобри уменията си по определен предмет.

Друг начин да се избегне повтарянето на класа е ученикът да се насочи към друга институция. Тази възможност съществува в Литва и Словакия. Учениците от Литва, които не искат да повтарят учебната година, могат да я сменят с институция, която приема по-слаби ученици (друго общообразователно училище, професионално училище или училище за младите хора¹⁸), или да посещават частно училище. В Словакия учениците от специалните училища или специалните класове са насочвани към друга общообразователна институция.

3.3. Преприемане на мерки по време на повтарянето на клас

В някои страни, където повтарянето на клас се използва като средство за преодоляване на трудностите, законодателството предвижда предприемане на мерки по време на повтарянето на годината. Повтарянето на една година в Испания се придружава от специфична индивидуална програма, чиято цел е да подпомогне учениците да преодолеят трудностите от предходната година. Училищата изпълняват тези програми след консултация с образователните власти. В Люксембург повтарянето на годината винаги е придружено от подпомагащи мерки, определени съвместно от преподавателите в класа на ученика, заседаващи в съвета на учителите (conseil de classe). При съгласието на директора на училището съветът на класа може да предложи модифицирана програма за повтарящата година ученик. По този начин ученикът може да бъде освободен от уроци по отделни предмети, при условие че използва съответното време за отстраняване на слабостите в знанията или да преговаря

¹⁸ В училищата за млади хора се преподава на младежи, изоставащи в социално и педагогическо отношение.

учебния материал. В Португалия съветът на класа (conselho de turma) изготвя аналитичен доклад за всеки ученик, повтарящ годината, който уточнява резултатите от обучението, които ученикът не е постигнал през предходната година, както и вида на обучение, което трябва да формира основата на учебната програма и учебния план на ученика по време на повтарянето на годината. В Унгария, ако един повтарящ годината ученик преди това е повтарял една или повече години, училището трябва да му осигури с подпомагащи уроци възможността да постигне необходимото ниво.

3.4. Участници в процеса на вземане на решение относно повтарянето на клас

В повечето страни процедурата по вземане на решение за повтаряне на клас и ролята на участниците в нея са определени от действащите регламенти. Участниците в процеса могат да бъдат от персонала на училището, родителите на ученика или външни страни, като местни или образователни органи, както и центрове за консултиране. В повечето случаи решението дали един ученик да премине в по-горен клас, или да повтаря учебна година се взема в рамките на самото училище. Що се отнася до родителите, степента на тяхното участие в процеса на вземане на решение варира в различните държави. В някои страни е възможно външно оценяване, докато при други то е задължително например в случай на обжалване от родителите.

3.4.1. Ролята на образователните специалисти в и извън училище

В почти всички страни в първия етап на средното образование училищата играят ключова роля в определянето на това дали един ученик да премине в по-горен клас, или да повтаря годината. На това училищно ниво обучението по предметите се осигурява от учители специалисти и често е определен учител, който отговаря за отделен клас. Този учител заедно с другия преподавателски персонал на класа (или училищния преподавателски състав като цяло) са главните действащи лица в училището в процеса на вземане на решения. Други участници като социални работници, педагози, психолози, консултанти по ориентиране могат също да участват в този процес.

Фигура 3.3. Ролята на образователните специалисти в и извън училище в процеса на вземане на решения относно повтарянето на клас в първи гимназиален етап (ISCED 2), 2009-2010



Източник: Eurydice

Забележки

Естония, Латвия, Литва, Унгария, Полша, Румъния и Словения: учителите на класа като част от преподавателския състав на училището участват в учителския съвет, който обхваща целия преподавателски и ръководен персонал на училището и е основният орган за взимане на решение.

Ирландия: информацията е непълна и не е потвърдена на национално ниво.

Португалия: педагогическият съвет (*Conselho pedagógico*) участва в случаите, в които се предлага второ повтаряне и при обжалване от родителите.

Великобритания (Шотландия): категорията "други участници" включва образователни власти, които споделят правомощията за вземане на решение с директора на училището, както и други специалисти като образователните психолози.

Лихтенщайн: Категорията "други участници" включва училищния съвет (*Schulrat*), който се ангажира и взема окончателното решение само в случаите, когато конференцията на класа (*Klassenkonferenz*) предлага смяна на училището.

Пояснения

Други участници: тази категория включва различни специалисти (социални работници, възпитатели, консултанти по ориентиране, психолози и др.), работещи в образователната институция, а също и тези в специализираните центрове или местните/образователните органи.

Специфичните случаи, свързани с участието на родителя в процеса на вземане на решение, като подаване на жалба, не са взети под внимание в тази фигура (глава 3.4.2)

Съветът на учителите, включващ преподавателския състав, е колективен орган от ключово значение за вземане на решения в повечето страни. Съставът на учителския съвет може да варира: в някои страни се състои само от преподавателите на определен клас, докато в други страни включва и други членове от учителите и другия училищен персонал. Ролята и функциите на този съвет, както и сътрудничеството му с други групи в училището зависи също от страните. В Белгия съветът на класа (*conseil de classe/klassenraad/Klassenrat*) и съветът по прием са двата органа, вземащи решения по въпроси относно преминаването, повтарянето на една година и ориентирането на ученика. Съветът на класа се състои от всички членове на персонала, които отговарят за преподаването на отделна група ученици. Директорът на училището е член на този съвет и участва в процеса на вземане на решения. В Германия и Лихтенщайн конференцията на класа (*Klassenkonferenz*), която взема решения за повтаряне на клас, включва всички преподаватели на ученика и се председателства от класния ръководител. В Германия, при по-сложни случаи, въпросът дали един ученик трябва да повтаря една година може да се разглежда и от конференцията на учителите (*Lehrerkonferenz*), която включва целия преподавателски състав на училището и се председателства от директора на училището. Окончателното решение се взема от *Klassenkonferenz*. В Португалия, също както във втория етап на началното образование (*ensino básico*), решения по въпроси, свързани с преминаването, повтарянето на една година и ориентирането на ученика се вземат от учителите на класа в рамките на съвета на класа (*conselho de turma*).

В някои държави (Естония, Латвия, Литва, Унгария, Полша, Румъния и Словения) учителският съвет, който включва всички учители, както и членове на ръководния персонал, е основният орган, отговарящ за вземане на решения по въпросите, свързани с преминаването и задържането на учениците. Учителският съвет основава своите решения на оценките, дадени от учителите, които отговарят за определен клас. В Литва класният ръководител прави предложение пред учителския съвет по отношение на преминаването или повтарянето

на ученика. Подобна е ситуацията и в Кипър, където страните, участващи в процеса на вземане на решение, са учителите, които поставят оценките за всеки предмет, както и училищния съвет на учителите (*kathigitikos Syllogos*), който одобрява оценките.

В някои страни основната отговорност за решението за задържане на ученик е на директора на училището, който си сътрудничи с различни лица в училището или извън него. В Чехия при вземането на решение за задържане на ученик, директорът на училището взема под внимание становището на учителския съвет. Този орган включва всички членове на преподавателския персонал на училището. Неговата роля е да обсъди случаите на учениците, които не са изпълнили критериите за преминаване и да даде препоръки на училищния директор. В Дания и Швеция директорът на училището се консултира с родителите на ученика преди да вземе решение. Във Финландия и в Словакия директорът взема решение в сътрудничество с учителите на ученика. В Малта директорът на училището взема под внимание както мнението на учителите на ученика, така и това на родителите. Във Великобритания директорът на училището трябва да бъде информиран чрез дискусии с учителите и другия персонал, ангажиран с детето в училище, както и с външни лица. Въпреки това решение за задържане на един ученик обикновено се прави само със съгласието на родителите (глава 3.4.2), след подробно обсъждане на възможните последици за детето.

Преди вземането на решение дали един ученик, който има проблеми, трябва да премине в по-горен клас, или не, в някои страни училището може да реши да поиска допълнителни мнения вътре в училището или от външен орган, за да се оцени по-добре положението на ученика. В Испания отделите за консултиране в училищата са най-разпространените консултантски служби в средното образование. Те са част от училищната организация и включват началник на отдел (обикновено педагогически консултант), подпомагащи учители и социални работници. Персоналът на отдела за консултиране винаги участва в заседанията за оценяване, предоставяйки информация, съвет или доказателства в подкрепа на оценяването или преминаването на ученика. Всеки член на училищната общност може да се обърне към отдела за консултиране (ръководния екип, учителите, учениците и семействата). Окончателното решение за преминаването на един ученик се взема колективно от учителите на класа. В Лихтенщайн в случаите, когато за един ученик в затруднено положение съществува риск да бъде задържан, учителите, конференцията на класа (*Klassenkonferenz*) и училищният съвет (*Schulrat*) могат да се консултират с училищната психологическа служба, социални работници и учители, обучаващи изоставащи деца.

В Белгия, Дания и Великобритания преди да реши да задържи един ученик, който има затруднения в обучението, училището може да се отнесе до външен орган за допълнително оценяване на ученика. В Белгия при оценяване на учениците със затруднения, съветът на класа може да получи събраната информация от Центъра за педагогическо консултиране (CLB) във Фландрия и центрoвете за психо-медико-социална помощ в Германската и Френската общност, респективно CPMS и PMS, както и от всички срещи, провеждани с ученика и неговите родители. Окончателното решение се взема от съвета на класа. В Дания, ако училището реши да включва външни органи за допълнително оценяване на учениците със затруднение в обучението, консултиране се провежда от Центъра за педагогическо-психологически консултации (*Paedagogisk Psykologisk Rådgivning*). Директорът на училището взема окончателното решение. Във Великобритания (Англия, Уелс и Северна Ирландия), преди да се вземе решение за преместване на даден ученик в група, която не съответства на неговата възраст, директорът на училището може да поиска мнението на специалисти извън училището като образователен психолог и местен орган. Положението е малко по-различ-

но в Шотландия, където правото за вземане на решение се поделя между директора на училището и местните органи. Единствено в Ирландия всички решения по отношение на преминаването на ученика в по-горен клас в първия гимназиален етап винаги се вземат извън училището. Министерството на образованието и уменията одобрява отказа за преминаване по искане на ръководството на училището и може да разреши ученик да повтори учебната година.

3.4.2. Ролята на родителите

Във всички страни училищата редовно информират родителите за напредъка на детето им по време на учебната година. Решението дали едно дете преминава в следващата година, или я повтаря, се съобщава на родителите в края на всяка учебна година. В някои страни (Естония, Дания, Малта, Холандия и Швеция), ако един ученик е изложен на риск да повтаря учебна година, училището трябва да се консултира с неговите родители преди да реши дали ученикът да премине в следващата година, или да повтори класа. Окончателното решение обаче се взема на училищно ниво дори и без родителско съгласие. В Холандия училището и родителите обсъждат развитието, постиженията, резултатите и нагласата на детето. Ако има несъгласие относно повтарянето на клас, родителите могат да обсъдят това с училището и да представят аргументи за друго решение. Ако няма споразумение между страните, училището взема окончателното решение.

В някои страни на родителите е определена по-активна роля в процеса на вземане на решения. В зависимост от страната, участието на родителите може да приеме три форми: тяхното съгласие е необходимо, за да се задържи детето в по-долен клас; те могат да изискват повтарянето на клас; те могат да подадат жалба срещу решението да се повтаря една година. Единствено във Великобритания решение за задържането на ученик в същия клас обикновено се прави само със съгласието на родителите след подробно обсъждане на възможните последици за детето.

Във Фламандската общност на Белгия¹⁹, Франция и Унгария родителите могат да решат детето им да повтаря една учебна година, ако те считат, че това би подобрило неговите учебни постижения. В Чехия и Словения родителите имат право да поискат повтарянето на класа, но само в случай на сериозни здравословни проблеми. В Швеция родителите също могат да поискат да задържат детето си в същия клас. Въпреки това окончателното решение се взема от директора на училището, който се съобразява с общото развитие на детето и преценява дали това решение е най-подходящото за него.

В някои страни родителите могат да обжалват взетото от училището решение да се задържи детето им в същия клас. Процедурата на обжалване може да бъде само една вътрешна процедура или в случай на несъгласие между училището и семейството, тя може да стане външна. В Чехия, Литва, Португалия и Лихтенщайн например процедурата на обжалване от родителите е вътрешна. В Чехия, ако родителите се съмняват относно валидността на оценката на детето им, те могат да поискат от директора на училището ученикът да бъде изпитан отново от вътрешна комисия на училището. Само ако преподавател на ученика по съответния предмет е директорът на училището, родителите могат да обжалват пред регионалните власти. В случаите, когато има достатъчно основания за обжалване, регионалният орган може да реши, че случаят трябва да бъде преразгледан от изпитна коми-

¹⁹Във Фламандската общност на Белгия ученик, който е постигнал оценка „А“ (издържал), може да повтори годината като частен ученик само със съгласието на училището.

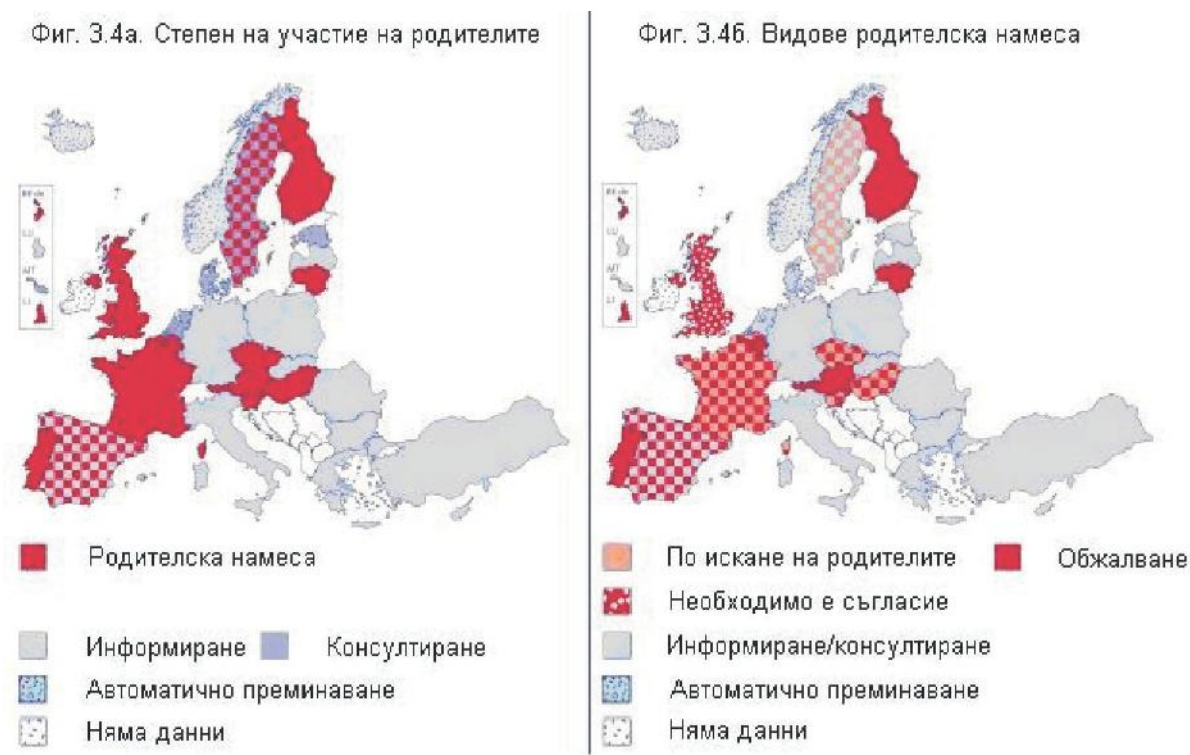
сия на друго училище. Училищен инспектор може да присъства на такова изпитване, ако бъде поискано. Резултатът от това повторно изпитване и в двата случая (вътрешно или външно) не може повече да бъде оспорван. В Литва, ако родителите не са съгласни с решението да се повтаря годината, директорът на училището може да преразгледа информацията, върху която се основава решението на учителя на класа или на учителя по съответния предмет и да отнесе въпроса до учителския съвет за окончателно решение. В Португалия в третия етап на началното образование (*ensino básico*) родителите на ученик могат да се отнесат до изпълнителния орган на училището, използвайки същата процедура, както във втория етап. В Лихтенщайн конференцията на класа (*Klassenkonferenz*) взема решение за оценките и повтарянето на класа. Ако родителите не са съгласни с решението на училището за повтарянето на класа и/или с вида на препоръчаното образование за детето им, те могат да подадат жалба срещу решението на конференцията на класа в рамките на 14 дни, изисквайки доказателство за необходимостта от тази поправителна мярка и да се даде възможност на детето да бъде оценено отново. Окончателното решение след това се взема от училищния съвет (*Schulrat*).

В случаите, когато е налице продължително разногласие между родителите и училището върху правото на ученика да премине в следващата година, обжалването на родителите може да бъде съпроводено от участието на външни органи. Тази процедура съществува в Белгия, Испания (в някои автономни области), Франция, Унгария, Австрия, Словения и Финландия.

Във Френската и Фламандската общност на Белгия, ако вътрешна процедура е без успех, родителите могат да подадат жалба до председателя на комисията по жалби. Комисията взема под внимание не само разликата между нивото на знанията или уменията, постигнати действително от ученика, и тези, които трябва да се постигнат, но тя също преглежда тестовете за оценяване, използвани от училището, за да се гарантира, че те съответстват на стандартите на тези, разработени от различните изпитни комисии. Когато решението на комисията за жалби се различава от това на съвета на класа, то заменя взетото по-рано решение.

В Испания процесът на обжалване от страна на родителите съществува в по-голямата част от автономните области и в някои от тях законодателството определя и вътрешни, и външни процедури за семейства, които желаят да оспорят оценките или решенията относно напредването на детето им. Родителите първо подават жалба до ръководния екип на училището, който след консултация с участващите в решението учители прави преценка на жалбата. Ако несъгласието продължава, семействата могат да подадат жалба пред съответното министерство на образованието на автономната област, което трябва да реши случая, след като се консултира с инспектората.

Фигура 3.4. Участие на родителите в процеса на вземане на решение по отношение на повтарянето на клас в първия гимназиален етап (ISCED 2), 2009-2010



Източник: Eurydice

Забележки

Ирландия: Информацията не е потвърдена на национално ниво.

Испания: Нивото на участие на родителите варира според автономните общини.

Във Франция родителите могат да заявят образователно ориентиране, преминаване в следващия клас или повтаряне на годината. Съветът на класа проучва случая и издава препоръка. Директорът на училището взема окончателното решение и го предава на родителите. В случай на разногласие с родителите, директорът на училището се среща с тях, обяснява им предложенията и изслушва тяхното мнение по въпроса. Ако несъгласието продължава, родителите могат да подадат жалба до Комисията по жалбите, председателствана от главния инспектор на образователния окръг (*académie*), директор на правителствената служба за образование в департамента, който взема окончателното решение.

В Унгария, в случай на несъгласие относно оценката на един ученик, родителите могат да подават жалба до главния учител, който я препраща на образователния орган (*Oktatási Hivatal*). Последният посочва независима комисия, пред която ученикът може да положи изпити в края на годината и да бъде оценен отново. Комисията взема окончателното решение, но в случай на законодателно нарушение родителите могат да обжалват пред образователния орган.

В Австрия родителите могат да подадат жалба до училището в писмена форма в рамките на пет дни от получаването на решението на *Klassenkonferenz*. Училището трябва да препрати жалбата до по-висша училищна инстанция за окончателно решение: до областния училищен съвет (*Bezirksschulrat*), ако ученикът е записан в *Hauptschule*, и до училищния съвет

на провинцията (*Landesschulrat*), ако е записан в *Allgemeinbildende Hoehere Schule*. Тези органи вземат окончателното решение по отношение на преминаването или повтарянето на ученик.

В Словения родителите могат да оспорят оценките на техните деца в края на годината. Директорът на училището назначава комисия, състояща се от трима членове, един от които е външен. Комисията взема окончателното решение по жалбата на родителите и ученикът може да бъде повторно оценен.

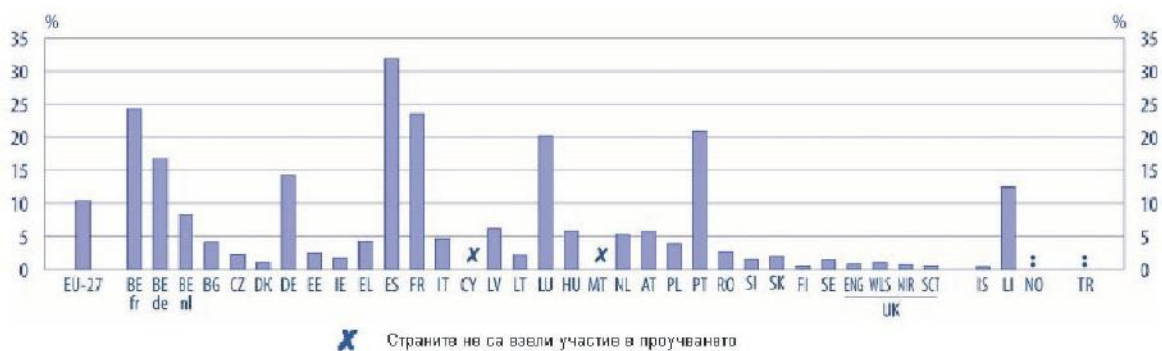
Във Финландия, където взетото решение за крайните оценки на ученика или за преминаването му в следващата година е очевидно погрешно, провинциалният офис на ведомството (*Provincial State Office*) може, по искане на родителите, да нареди повторно оценяване или да вземе решение относно действителните оценки и правото на ученика да премине в следващата година.

3.5. Статистически данни

За да се определи степента на повтаряне на клас в първия гимназиален етап в европейските страни, са анализирани най-новите международни статистически данни от PISA (2009) и Евростат (2008).

Данните от проучването на PISA се основават на отговорите на въпрос, поставен на 15-годишни ученици: "Случвало ли ви се е да повтаряте клас?" Учениците, отговарящи на този въпрос, е трябвало да посочат в кой образователен етап са повтаряли година: по време на основното образование, в първия или втория гимназиален етап.

Фигура 3.5. Дял на 15-годишните ученици, които поне един път са повтаряли година в първия гимназиален етап (ISCED 2), 2009



x Страните не са взели участие в проучването

EU-27		BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU
10.4		24.2	16.8	8.3	4.1	2.3	1.0	14.2	2.5	1.7	4.2	31.9	23.5	4.7	x	6.1	2.2	20.2
HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK-ENG	UK-WLS	UK-NIR	UK-SCT	IS	LI	NO	TR
5.8	x	5.3	5.7	3.9	20.9	2.7	1.5	2.0	0.5	1.4	0.8	1.0	0.7	0.5	0.4	12.5	:	:

Източник: допълнителен анализ от базите данни на PISA от 2009 г., ОИСП

Забележки

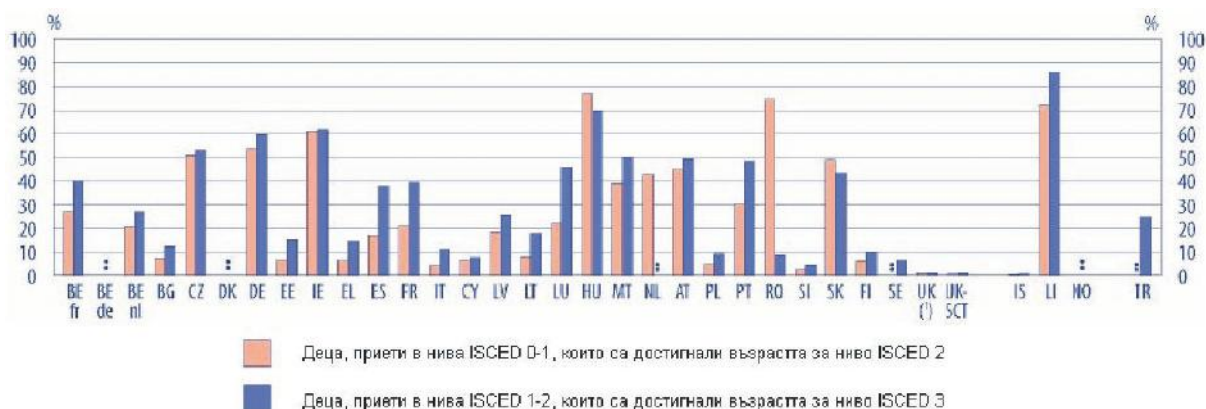
Норвегия: въпросът не е задаван на учениците поради автоматичното преминаване.

Турция: тъй като задължителното образование завършва на 14-годишна възраст, проучването на учениците на 15-годишна възраст не взема предвид тези, които напускат училище на 14-годишна възраст; възможно е някои от тези ученици да са повтаряли година в

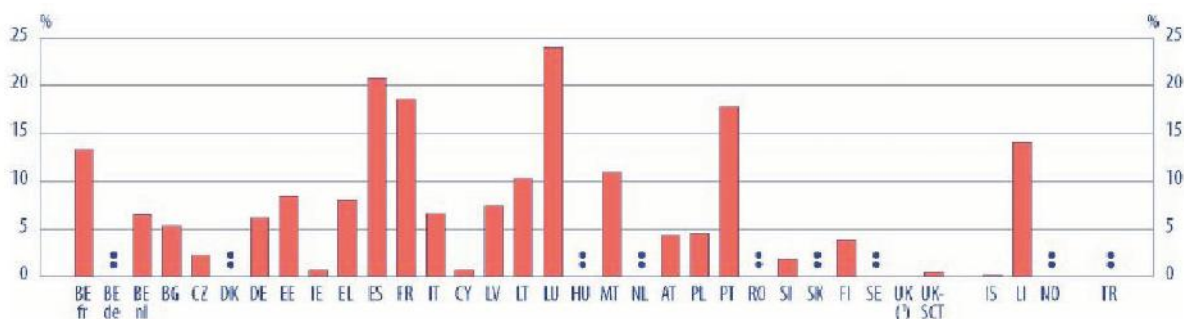
основното образование или в първия гимназиален етап. Няма разлика между основното и първия етап на средното образование. Процентът обхваща и двата образователни етапа.

Фигури 3.6а и 3.6б, въз основа на данни на Евростат (2008), показват процента на децата, записани в основното (ISCED 1) или предучилищното образование (ISCED 0), когато те са достигнали нормалната възраст за първия гимназиален етап (ISCED 2), сравнен, от друга страна, с процента на децата, записани в първия гимназиален етап (ISCED 1-2), когато те са достигнали нормалната възраст за втория гимназиален етап (ISCED 3). Този процент включва ученици, които са започнали основно образование в по-късна възраст, тези, които са повтаряли година в основното образование, а също и деца, които идват от чужбина и са записани в по-голям клас, несъответстващ на възрастта им, както и ученици със специални образователни потребности. Сравняването на разликата между двата процентни дяла позволява да се прецени процентът на повтаряне на клас в първия гимназиален етап на средното образование. Полученият резултат допълва данните, представени от проучването на PISA (2009).

Фигура 3.6а. Процент на оставащите ученици в основното образование (ISCED 1) и в първия гимназиален етап (ISCED 2), 2007-2008



Фигура 3.6б. Приблизителна оценка на нивото на повтаряне на клас в първия гимназиален етап (ISCED 2), 2007-2008



Данни (Фиг. 3.6а и Фиг. 3.6б)

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU
■	27.0	·	20.5	7.0	50.8	·	53.5	6.5	61.0	6.3	16.8	20.8	4.2	6.6	18.4	7.6	21.8
■	40.3	·	27.0	12.3	53.1	·	59.7	15.0	61.7	14.4	37.6	39.4	10.8	7.3	25.8	17.9	45.8
Δ	13.3	·	6.5	5.3	2.3	·	6.2	8.5	0.7	8.1	20.8	18.6	6.6	0.7	7.4	10.3	24.0

	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK (1)	UK-SCT	IS	LI	NO	TR
■	77.0	39.2	42.8	44.7	4.6	30.5	74.6	2.4	49.0	6.0	·	1.0	0.5	0.3	72.0	·	·
■	69.5	50.1	·	49.1	9.2	48.3	8.7	4.3	43.2	9.8	6.4	1.0	1.0	0.5	86.1	·	25.0
Δ	·	10.9	·	4.4	4.6	17.8	·	1.9	·	3.8	·	0.0	0.5	0.2	14.1	·	·

Източник: Eurostat, 2008

Забележки

Дания: тъй като незагължителната десета година, в която теоретичната възраст за прием е 16 години, все още се отнася към ISCED 2, не е възможно да се направи приблизителна оценка.

Гърция и Малта: данните са от 2006-2007 г.

Швеция и Норвегия: данните не са налични.

Великобритания: данни от Министерството за децата, училищата и семействата, DCSF (сега Министерство на образованието, DfE). Публичните и частните училища са пресметнати заедно без специалните училища. Референтна година 2008-2009.

Пояснения

Изчисленията са въз основа на данните на Евростат за ниво и възраст на ученици, съгласно ISCED. За всяка страна оценката се основава на официалната възраст за прием в ниво ISCED 2 и ISCED 3 (повратна възраст). За всяка официална възраст за прием е изчислен процентът на учениците, които все още посещават по-ниски ISCED нива от очакваното, спрямо общия брой на учениците на тази възраст в съответната страна. Включени са учениците със специални образователни потребности. Независимите частни образователни институции не са взети под внимание. Официалната "повратна възраст" за прием в ISCED нива се вижда от диаграмите на структурата на европейските образователни системи през 2009-2010 (Euridyce, 2009).

Приблизителната оценка на нивото на повтаряне на клас в основното образование се изчислява, като се извади процентът на оставащите ученици в това образование от процента на оставащите ученици в първия гимназиален етап. Това е една оценка, тъй като се разглеждат различни випуски от ученици за една и съща референтна година. Счита се, че няма отрицателни стойности.

Специфични за страната пояснения по отношение на процента на децата, които са на възраст за започване на задължителното образование в ISCED 2, но са все още в ISCED 1, се виждат в допълнителните бележки на фигури 2.5а и 2.5б.

Важно е да се подчертае, че тази оценка, въз основа на данни на Евростат за натрупания процент на повтаряне на клас по време на образованието, трябва да се интерпретира внимателно, особено за малкото страни, където преместването от първия етап към втория етап на средното образование съответства на края на задължителното образование. В такива случаи определен брой ученици след възрастта за задължително образование може да са напуснали образователната система и да са на пазара на труда. По този начин с напускащите училище в Румъния може отчасти да се обясни очевидното намаляване на процента на повтарящите в края на първия гимназиален етап на средното образование. Освен този пример, обединените данни на двата източника разкриват някои тенденции по отношение на

повтарянето на клас в първия етап на средното образование в страните от Европа.

В първата група страни, където нивото на повтаряне на клас е почти нулево или много ниско в края на основното образование (глава 2), практиката на повтаряне на клас като цяло остава на същото ниво или се увеличава малко в първия етап на средното образование, независимо от разликите между тези страни по отношение на действащите регламенти. В Исландия действащите регламенти през годините на задължителното образование предвиждат автоматично преминаване на учениците в следващия клас, независимо от техните учебни постижения. В Дания, Финландия и Швеция, въпреки че на практика се прилага само в изключителни случаи, повтарянето на една година е технически възможно по всяко време, като се използват едни и същи критерии през целия период на задължителното образование, т.е. да бъде взето решение на училищно ниво въз основа на общото развитие на детето и какво ще бъде най-добро за неговите интереси. Във Великобритания, където няма специфичен регламент, ситуацията е подобна. В България, Чехия, Естония, Латвия, Полша, Словения и Словакия съществуващото законодателство също позволява повтаряне на клас, но предоставя възможност на учениците да настигнат останалите и поставя ограничения да се намали или избегне тази практика.

В някои страни, където процентът на повтаряне е относително висок в основното образование, съгласно данните на PISA от 2009 г., това явление намалява в средното образование. Така е в Белгия (Фламандската общност), Ирландия и Холандия. Тази тенденция може отчасти да се обясни с възможността за професионално развитие в средното образование. Организирането на първия етап на средното образование в различни видове обучение се среща също в Германия, Люксембург, Австрия и Лихтенщайн. Въпреки възможността за насочване на учениците към различни образователни направления като алтернатива на повтарянето на клас, процентът на повтаряне в първия етап на средното образование е сходен. Подобна е ситуацията и в Белгия (Френска и Германска общност), където насочването в технически и професионални курсове е възможно на 14-годишна възраст в първия етап на средното образование. В три от страните, където процентът на повтаряне на клас е доста висок в основното образование (Испания, Франция и Португалия), всички ученици следват общ вид на образование, без отделни направления или пътеки. Във Франция и Португалия процентът на повтаряне в средното образование остава приблизително същият, както в основното образование, докато в Испания се увеличава силно въпреки регламентите, които са предназначени за ограничаване на практиката и предоставяне на възможности за учениците да настигнат останалите. Във всички страни в тази група има определена тенденция да се използва повтарянето на клас като мярка за изоставащи в обучението ученици и в двете образователни степени.

В този анализ на регламентите относно повтарянето на клас в първия етап на средното образование в европейските страни са очевидни два основни модела. Преминаването в следващия клас е автоматично или има възможност да се повтори учебната година. Автоматично преминаване се препоръчва в официалните разпоредби в Исландия и Норвегия. Във Великобритания подходът към преминаването в следващия клас е подобен, въпреки че няма специфично законодателство относно повтарянето на клас. Освен при изключителни обстоятелства, като дълго отсъствие от училище, децата във Великобритания обикновено преминават автоматично в следващата учебна година – възрастта е единственият критерий за преминаване. Във всички други страни законодателството разрешава практиката на повтаряне.

Предвидените в регламентите критерии, които дават основание за повтаряне, са твърде сходни във всички страни. Основната причина за решението един изоставащ ученик да повтаря класа е постигането на недостатъчен учебен напредък през годината въпреки предоставената допълнителна подкрепа. Друго сходство за всички страни, където е позволено повтарянето на клас, са включените в законодателството различни ограничения за намаляване на използването му в практиката.

Големите разлики между отделните страни в процента на повтаряне на клас показват значителни различия в прилагането на тази мярка в първия етап на средното образование: по данни на PISA от 2009 г. в Дания, Словения, Финландия, Швеция и Великобритания по-малко от 1,5% от учениците повтарят една година, докато във Френската общност на Белгия, Испания, Франция, Люксембург и Португалия тези ученици са повече от 20%. Това значително несъответствие разкрива важни културни различия по отношение на повтарянето на клас между образователните общности в европейските страни. Когато процентът е висок, изглежда че мнението за ползата от повтарянето като поправителна мярка за изоставащи ученици, остава широко разпространено въпреки регламентите, които имат за цел да ограничат прилагането ѝ.

В страните с висок процент на повтаряне двете най-често срещани ограничения за използването на тази мярка са забраната на повтарянето на отделна учебна година (или година в рамките на един етап) или ограничаване на общия брой на повтарянията на дадена година. Така е в Белгия, Франция и Люксембург. В много страни се предвижда учениците да опитат да наваксат с обучението си преди началото на следващата учебна година, така че да не се налага да повтарят годината. С тези разпоредби (като повторно полагане на изпити или допълнителна домашна работа) се дава възможност на изоставащите ученици да постигнат необходимото ниво и да продължат да напредват в обучението си. Такава обикновено е практиката в страните от Централна и Източна Европа, които са със сравнително ниска степен на повтаряне, по-малко от 7% (по данни на PISA за 2009 г.).

Основните участници в процеса на вземане на решения по отношение на повтарянето на клас обикновено са членовете на училищния персонал (учители, директора на училището, психолози и др.). Законодателството осигурява и участие на родителите на учениците. В първия гимназиален етап родителите изглежда играят не толкова значителна роля, отколкото в основното образование, където тяхното съгласие често е необходимо, преди да се вземе решение дали детето да повтори годината. Във Великобритания в първия етап на средното образование решение по отношение на повтаряне на клас обикновено се взема със съгласието на родителите, въпреки че няма специфично законодателство. Само в няколко страни (Дания, Естония, Малта, Холандия и Швеция) с родителите винаги се провеждат консултации предварително. Това условие може отчасти да обясни много ниската степен на повтаряне в Дания и Швеция. В страните, където повтарянето на клас е обичайна практика в първия гимназиален етап, законодателството обикновено предвижда родителите да имат право да обжалват решението, взето от образователната институция. В тези случаи често участват външни за училището органи, с цел да се предостави допълнително становище относно това дали е необходимо повтаряне на класа, или не. В повечето случаи обаче училището остава основният орган за вземане на решение.

ОСНОВНИ ИЗВОДИ

В страните, в които изискванията за прием в началното училище се основават на зрелост и развитие, учениците могат да изостанат с една година.

Оставането на ученика, навършил официалната училищна възраст, в предучилищното образование или настаняването му в преходен клас може да има връзка с повтарянето на класа. По същество ученик, който не е приет в първата година на основното образование въз основа на оценяване, основано на критерии за зрелост и развитие, изостава с една година. Тази практика влияе много на високия процент на децата в някои страни като Чехия, Германия, Унгария, Австрия, Румъния, Словакия и Лихтенщайн и показва твърдото разбиране, че децата трябва да достигнат предварително определено ниво на зрелост и готовност за училище. В други страни, в които законодателството позволява приемът на деца в основното образование да се отложи за година по причини, свързани с развитието (Белгия – Френска и Фламандска общност, Кипър, Латвия, Словения, Финландия и Исландия), тази практика се прилага рядко.

Липса на достатъчен напредък е най-честата причина, посочена в регламентите за взимане на решение относно повтарянето на годината.

В нормативните документи се срещат два различни модела, свързани с напредването на ученика - или се препоръчва автоматично преминаване, или е позволено повтарянето на клас. Автоматичното преминаване като официален принцип е наложено в много малко страни (Исландия и Норвегия, както и България и Лихтенщайн за началния етап). Подобна е ситуацията във Великобритания, където въпреки отсъствието на специфични наредби за повтарянето на клас, е прието от децата да се очаква да напредват в училище заедно със своята собствена възрастова група. Във всички останали страни повтарянето на клас се позволява от законодателството, но регламентите обикновено въвеждат различни ограничения, за да се намали практическото му използване. Ограниченията могат да включват например автоматично преминаване през първата година на основното образование и/или ограничаване на възможния брой пъти, които един ученик може да повтаря годината.

Във всички случаи незадоволителният напредък в училище е основната причина, поради която ученикът може да повтаря годината, въпреки че в някои страни законодателството посочва и други критерии като отсъствие или поведение. Следователно повтарянето на клас се среща, когато различните мерки, взети през учебната година с цел да помогнат на учениците да преодолеят своите затруднения в обучението, не са достатъчни, за да постигнат задоволителен напредък. В много страни лошите оценки в края на учебната година не водят непременно до повтаряне: възможно е оценяването да се променя на базата на други фактори; на учениците може да се дава извънредна домашна работа, за да им се помага да наваксат или да получат възможност да се явят повторно на изпити; в някои страни на учениците се дава възможност да преминат в следващ клас при определени условия.

В повечето страни най-голямо влияние в процеса на взимане на решения оказва мнението на учителите; мнението на родителите играе малка роля.

В процеса на взимане на решения относно преминаването на учениците в следващ клас могат да се включат различни участници; някои от тях имат решаваща роля, докато други само дават становище. В повечето случаи решението се взема в училището, обикновено от

класния ръководител. Другите учители или директорът също могат да участват частично в процеса на взимане на решение. В някои страни директорът взема окончателното решение. В други - специалисти извън училището също могат да участват в процеса на вземане на решение, в който се включват местни власти, образователни психолози и служби по ориентирване на учениците. В зависимост от страната и обстоятелствата тези специалисти или се канят за становище, или взимат окончателното решение.

Навсякъде родителите или официалните настойници редовно са информирани за напредъка на тяхното дете. В две трети от страните те участват по един или друг начин, когато въпросът за повтарянето на класа стои пред тяхното дете. Регламентите показват три нива на участие на родителите. Само в няколко страни е необходимо съгласие на родителите за повтаряне на класа както в началния, така и в първия гимназиален етап. В други страни родителите винаги са консултирани в процеса на взимане на решение.

Най-обща е практиката, главно в първия гимназиален етап и по-малко в началния, родителите да имат право да обжалват решението. В тези случаи обаче, въпреки намесата на външните органи, окончателното решение за повтарянето на класа обикновено се взема от училището.

Независимо от сходството в регламентите на европейските страни, между тях има голямо различие по отношение на нивата на повтаряне на клас. В страните с високи нива идеята, че повтарянето на клас е полезно за учениците, е все още широко разпространена в средите на образователните общности.

Сравнението на статистическите данни (Евростат 2008 и PISA 2009) показва, че няма линейна връзка между законодателните разпоредби относно повтарянето на клас и реалното му прилагане в практиката. Между страните, в които повтарянето на клас е разрешено, но ограничено от регламентите, има голямо различие по отношение на нивата на повтаряне на клас. В началния образователен етап ниски нива на повтаряне на клас имат страни като Гърция (2,0%) и Австрия (4,9%), а други като Франция (17,8%), Португалия и Холандия (22,4%) показват много по-високи нива. В първия гимназиален етап тази тенденция се запазва с известни различия между нивата – от 0,5% във Финландия до 31,9% в Испания.

В заключение, въпреки че повтарянето на класа е възможно в повечето страни, практиката е много различна. Съществуването на култура за повтарянето на клас е причината за честото прилагане на тази практика в определени страни. В тях идеята, че повтарянето на класа е полезно за обучението на учениците е все още много разпространена. Тази гледна точка се подкрепя от професионалните среди на учителите, от училищните общности и от самите родители. В Европа главно в Белгия, Испания, Франция, Люксембург, Холандия и Португалия това убеждение се запазва и в практиката. Измененията в регламентите там не са достатъчни, за да се промени това убеждение; то трябва да бъде изместено от алтернативни методи за управление на затрудненията в обучението на децата. Предизвикателството се състои повече в поставянето под въпрос на някои предположения и убеждения, отколкото в регулаторните промени.



НОВИ ИНФОРМАЦИОННИ ПРОДУКТИ НА НАЦИД

МЕТОДИКИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА УЧИЛИЩНИ ДИРЕКТОРИ - реферативен обзор, 32 стр., 7 реф., 12 изт.

Разгледани са правните норми, процедурите, методите и критериите за атестиране на училищните директори. Представени са някои примери от практиката, включително оценяването по метода "VAL-Ed" в САЩ. В реферативния обзор са обхванати следните страни: Англия, Белгия (Френска общност), Германия (провинция Хесен), Полша, Русия, САЩ (щата Северна Каролина) и Южна Корея.

ВИДОВЕ УЧИЛИЩА. ПРИЕМ - реферативен обзор, 27 стр., 7 реф., 10 изт.

Представени са образователните нива в училищното образование и изискванията за прием в тях. Разгледани са структурите и организацията на образователните системи в Австрия, Белгия (Френска общност), Великобритания, Германия, Естония, Франция и Холандия, както и конкретната процедура за прием в гимназия с природоматематически профил „Herder“, Берлин.

СИСТЕМА НА ПРЕДУЧИЛИЩНО И УЧИЛИЩНО ОБРАЗОВАНИЕ ВЪВ ФИНЛАНДИЯ - реферативен обзор, 33 стр., 7 реф., 5 изт.

Представена е Стратегията на Министерството на образованието и културата на Финландия до 2020 г., която включва следните основни раздели: образование, наука, култура, спорт и младеж. Подробно е описана структурата на образователната система във Финландия. Разгледани са моделите на предучилищното и задължителното училищно образование: организация на учебния процес, учебни програми и учебни предмети, видове дейности, брой часове, методи на преподаване и материали, оценяване на децата, национални учебни планове.

ПОРТФОЛИО НА УЧИТЕЛЯ - реферативен обзор, 29 стр., 6 реф., 5 изт.

Разгледани са видовете портфолио, изготвянето и оформлението на портфолио, както и неговото оценяване. Представена е таблица за сравнение между предимствата и недостатъците на печатното и електронното портфолио. Посочени са източници, в които могат да се намерят примери за портфолио.

НЕПРЕКЪСНАТО ПРОФЕСИОНАЛНО РАЗВИТИЕ НА УЧИТЕЛИТЕ И ОЦЕНКА НА РАБОТАТА ИМ - реферативен обзор, 21 стр., 10 реф., 1 изт.

Резюмиран е докладът на европейската образователна мрежа Eurypdice „Степени на автономност и отговорности на учителите в Европа“, който в сравнителен план за европейските страни разглежда следните аспекти: непрекъснато професионално развитие (НПР) на учителите, мерки за насърчаване на участието на учителите в НПР, влияние на НПР върху заплатите на учителите, НПР и оценяване на учителите за повишаване в длъжност, отчетност и стимули, отговорности и стимули, оценка, основана на резултатите, индивидуалния и колективния акцент при оценката.

ДОСТАВЧИЦИ НА ПРОДЪЛЖАВАЩО ОБРАЗОВАНИЕ И КВАЛИФИКАЦИЯ НА УЧИТЕЛИТЕ, ПРОГРАМИ ЗА ОБУЧЕНИЕ, АКРЕДИТАЦИЯ - *реферативен обзор, 28 стр., 9 реф., 21 изт.*

Разгледани са въпросите, засягащи правната рамка, организацията за повишаване на квалификацията на учителите, акредитирането на доставчиците на първоначалното обучение на учители и на курсовете за професионално развитие на учители, пътя на учителската кариера, институциите за квалификация на учителите. В реферативния обзор са включени следните страни: Белгия, Великобритания, Германия, Гърция, Ирландия, Канада (провинция Онтарио), Румъния, Финландия и Швейцария.

КРЕДИТНА (ТОЧКОВА) СИСТЕМА ПРИ ОБУЧЕНИЕ ПО КВАЛИФИКАЦИОННИ ПРОГРАМИ ЗА УЧИТЕЛИ И ТРАНСФЕР, ОТЧИТАНЕ НА ПРИДОБИТИТЕ ЗНАНИЯ И УМЕНИЯ - *реферативен обзор, 7 стр., 3 реф., 3 изт.*

Законодателствата на някои страни изискват всички учители за определен период да докажат минимален брой придобити кредитни точки. Разглеждат се въпросите, отнасящи се до периодичното обучение за повишаване на квалификацията на учителите и присъждането на кредитни точки в Германия, Норвегия и Румъния.

СИСТЕМИ ЗА КВАЛИФИКАЦИЯ НА УЧИТЕЛИ В САЩ, РУСИЯ, ЯПОНИЯ, ЕСТОНИЯ И ШВЕЦИЯ - *реферативен обзор, 23 стр., 5 реф., 15 изт.*

Разглеждат се системите за продължаващо обучение на учители в САЩ, Русия, Япония, Естония и Швеция. В табличен вид са представени изискванията за продължаващо обучение в някои щати на САЩ, както и програмата за напредък на учителите The Teacher Advancement Program (TAP), представляваща система за увеличаване на постиженията на учителите и на учениците. Посочва се начинът за обвързване на възнагражденията с постигнатите резултати.